

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JEAN-PIERRE WARNER
της 15ης Μαΐου 1979 *

Περιεχόμενα

	Σελ.
Εισαγωγή	83
Η παρούσα υπόθεση.....	87
Τα άρθρα 92 έως 94 της Συνθήκης ΕΟΚ.....	89
Το άρθρο 16 της Συνθήκης.....	96
Το άρθρο 34 της Συνθήκης.....	97
Το άρθρο 37 της Συνθήκης και το άρθρο 44 της πράξεως προσχωρήσεως	99
Το άρθρο 40 της Συνθήκης και η κοινή οργάνωση της αγοράς στον τομέα του χοιρείου κρέατος.....	102
Το άρθρο 85 της Συνθήκης.....	104
Το άρθρο 86 της Συνθήκης.....	105
Η ανταγωγή.....	106

*Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,*

Εισαγωγή

Η παρούσα υπόθεση άγεται ενώπιον του Δικαστηρίου κατόπιν αιτήσεως του High Court της Ιρλανδίας (δικαστής Costello) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως.

Αφορά το ζήτημα αν ορισμένες δραστηριότητες ενός ιρλανδικού οργανισμού δημοσίου δικαίου, της «Pigs and Bacon Commission» (στο εξής «PBC») συμβιβάζονται προς τη Συνθήκη ΕΟΚ και προς την κοινή οργάνωση των αγορών στον τομέα του χοιρείου κρέατος.

Ενάγουσα στη δίκη ενώπιον του High Court είναι η PBC. Εναγομένη είναι η εταιρία με την επωνυμία McCarren and Company

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

Limited, η οποία ασκεί τη δραστηριότητά της — επεξεργασία χοιρείου κρέατος και άλμευση bacon στο Cavan.

λήλων του Υπουργείου Γεωργίας στις εγκαταστάσεις των εξουσιοδοτημένων άλμευτών μπέικον.

Το οικονομικό και νομικό πλαίσιο της υποθέσεως εκτίθενται πληρέστατα στην απόφαση του δικαστή Costello και θα χρειαστεί να υπενθυμίσω μόνον εκείνες τις πλευρές τους οι οποίες έχουν ιδιαίτερη σχέση με τα ερωτήματα που υπέβαλε στο Δικαστήριο και με τα επιχειρήματα που προβλήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου όσον αφορά τα ερωτήματα αυτά.

Η Ιρλανδική βιομηχανία χοιρείου κρέατος είναι μικρή σε σχέση προς εκείνη της Κοινότητας ως σύνολο. Το 1976 η παραγωγή χοίρων στην Ιρλανδία αποτελούσε το 1,5% της παραγωγής της Κοινότητας. Η Ιρλανδία είχε προηγουμένως μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων επεξεργασίας χοιρείου κρέατος (40 το 1965) αλλά ο αριθμός αυτός έχει τώρα μειωθεί σε 28, χάρη σε μια προσεκτική πολιτική «ορθολογικής οργάνωσης». Η παραγωγή τους, όμως, είναι ακόμα κατά μέσο όρο αναλόγως μικρή. Στο σύνολό τους επεξεργάζονται κατά προσέγγιση 1 1/2 εκατομμύριο χοίρους κατ' έτος.

Το κύριο προϊόν των ιρλανδικών επιχειρήσεων είναι το μπέικον. Η ειδική μέθοδος που χρησιμοποιείται κατά την παραγωγή του μπέικον, γνωστή ως «άλμευση», περιγράφεται στην απάντηση της Ιρλανδικής Κυβερνήσεως σε μία από τις γραπτές ερωτήσεις που έθεσε το Δικαστήριο στους διαδίκους. Συνίσταται βασικά στην επεξεργασία τεμαχισμένων πλευρών χοίρου με αλμυρό διάλυμα: το κρέας μπορεί στη συνέχεια να καπνισθεί. Με την απάντηση αυτή πληροφορούμαστε επίσης ότι τα σφάγια χοίρων τα οποία προορίζονται για επεξεργασία προς παραγωγή μπέικον μπορούν εύκολα να διακριθούν από άλλα σφάγια διότι σφραγίζονται με την επίβλεψη υπαλ-

Το μπέικον ταξινομείται ανάλογα με το πάχος του και υπάρχουν ορισμένες υψηλές ποιότητας γνωστές ως «specials» που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην παρούσα δίκη.

Η εικόνα που παρουσιάζει το ιρλανδικό εσωτερικό και εξαγωγικό εμπόριο παρουσιάζεται με στοιχεία του 1976. Από τους χοίρους οι οποίοι εσφάγησαν στην Ιρλανδία από το έτος αυτό, 55% διατέθηκαν στην εγχώρια αγορά μπέικον, 19% στις αγορές εξαγωγής μπέικον, 10% στην εγχώρια αγορά χοιρείου κρέατος και 12% στις αγορές εξαγωγής χοιρείου κρέατος: το υπόλοιπο 4% αντιστοιχεί στα υποπροϊόντα. Σύμφωνα με τα στοιχεία που δόθηκαν κατά την επ' ακροατηρίου διαδικασία, σε απάντηση ερωτήσεως ενός μέλους του Δικαστηρίου, το μπέικον της κατηγορίας «specials» αντιπροσωπεύει το 85% της ιρλανδικής εξαγωγής μπέικον και το 1/3 του μπέικον που πωλείται στην εγχώρια αγορά. Όλες πιθανώς οι εξαγωγές ιρλανδικού μπέικον γίνονται προς το Ηνωμένο Βασίλειο, όπου αντιπροσώπευαν το 2% της αγοράς κατά το 1976 και το 4% κατά το 1977. Οι άλλοι προμηθευτές της αγοράς του Ηνωμένου Βασιλείου είναι Βρετανοί, Δανοί, Ολλανδοί και Πολωνοί παραγωγοί. Η Ιρλανδία εξάγει χοίρειο κρέας μεταξύ άλλων στο Βέλγιο, στη Γαλλία, στη Γερμανία και στην Ιταλία: πρόσφατα άνοιξε αγορά στην Ιαπωνία.

Τα πρώτα εθνικά μέτρα για την οργάνωση της αγοράς χοιρείου κρέατος θεσπίστηκαν στην Ιρλανδία με το Pigs and Bacon Act του 1935, το οποίο ακολούθησαν τροποποιητικά νομοθετήματα το 1937, 1939, 1956 και 1961. Σκοπός των εθνικών μέτρων ήταν η σταθεροποίηση της αγοράς, η οποία προηγου-

μένως είχε παρουσιάσει βίαιες διακυμάνσεις, και κατ' αυτό τον τρόπο, κατά τη διατύπωση του δικαστηρίου της παραπομπής, «η εξασφάλιση κανονικής (και με λογική απόδοση) παραγωγής». Μία από τις υποχρεώσεις που προέβλεπε ο νόμος 1935 ήταν ότι κάθε επιχείρηση που ασχολείται με την άλμηση του μπέικον έπρεπε να έχει άδεια του Υπουργείου Γεωργίας.

Η PBC ιδρύθηκε σύμφωνα με το άρθρο 4 του νόμου του 1939. Της παρασχέθηκαν ευρείες εξουσίες όσον αφορά τη ρύθμιση και τον έλεγχο της παραγωγής και εμπορίας του χοιρείου κρέατος. Σ' αυτές περιλαμβάνονταν, δυνάμει του άρθρου 34 του νόμου του 1939, η εξουσία επιβολής φόρου εις βάρος των εξουσιοδοτημένων αλμευτών μπέικον για κάθε σφάγιο χοίρου χρησιμοποιούμενου για την παραγωγή μπέικον. Το παραπέμπον δικαστήριο περιγράφει τις περαιτέρω εξουσίες της PBC ως εξής:

«Η PBC είχε εξουσία να καταβάλλει επιχορηγήσεις για το εξαγόμενο μπέικον ή για το πωλούμενο στην εσωτερική αγορά. Ασκούσε απευθείας έλεγχο στην παραγωγή μπέικον καθώς και είχε εξουσία να καθορίζει περιόδους παραγωγής και να κατανέμει ποσοστάσεις παραγωγής μεταξύ των διαφόρων αλμευτών, επιπλέον δε μπορούσε να καθορίζει μεταξύ των αλμευτών την ποσότητα μπέικον που μπορούσε να πωλεί ο καθένας στην εσωτερική αγορά και την ποσότητα που μπορούσε να εξάγει. Μπορούσε να καθορίζει τιμές τόσο για τους χοίρους όσο και για το μπέικον και να απαγορεύει την πώληση σε τιμές άλλες από τις επιτρεπόμενες. Η εξουσία της να ελέγχει τη βιομηχανία χοιρείου κρέατος και την παραγωγή και εμπορία του μπέικον ήταν ευρύτατη και, στην πραγματικότητα, κάλυπτε τα πάντα.»

Μια ακόμα σημαντική για την υπόθεση αυτή εξουσία παρασχέθηκε στην PBC το 1961.

Κατά τη διατύπωση του παραπέμποντος Δικαστηρίου:

«Δυνάμει του Pigs and Bacon (Amendment) Act του έτους εκείνου, η PBC είχε εξουσία να προβαίνει η ίδια στην εξαγωγή μπέικον και να απαιτεί, βάσει του νόμου, από τους εξουσιοδοτημένους αλμευτές να πωλούν μπέικον σ' αυτήν (άρθρο 23), και με έγκριση του Υπουργείου Γεωργίας μπορούσε να απαγορεύει την εξαγωγή μπέικον χωρίς τη μεσολάβηση της PBC. Το 1965 οι εξουσίες αυτές ασκούνταν πλήρως και η PBC έγινε από τότε εμπορικός οργανισμός εξαγωγής χοιρείου κρέατος. Όλες οι εξαγωγές χοιρείου κρέατος της χώρας έπρεπε δυνάμει του νόμου να γίνονται από την PBC η οποία απέκτησε έτσι κρατικό μονοπώλιο εξαγωγής χοιρείου κρέατος.»

Περαιτέρω, η PBC απέκτησε «ειδικές εξουσίες σχετικά με την προώθηση του προϊόντος εντός και εκτός της χώρας, η δε κατάταξη του μπέικον σε κατηγορίες και η τήρηση προδιαγραφών επιβλέπονταν από επιθεωρητές που διόριζε η ίδια, οι οποίοι τοποθετούνταν στις επιχειρήσεις των εξουσιοδοτημένων αλμευτών».

Κατά την περίοδο αμέσως πριν από την προσχώρηση της Ιρλανδίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, στις εξαγωγές ιρλανδικού μπέικον χορηγούνταν δύο διαφορετικοί τύποι επιχορηγήσεως. Η μία συνίστατο σε σύστημα εγγυημένων τιμών εξαγωγής, κατά το οποίο η διαφορά μεταξύ της εγγυημένης τιμής και της πραγματικής τιμής εξαγωγής καλυπτόταν από την PBC. Η άλλη συνίστατο σε σύστημα παροχής δώρου (bonus) το οποίο καθιερώθηκε το 1970, για τις εξαγωγές μπέικον των κατηγοριών «specials». Η εγγυημένη τιμή εξαγωγής, εν μέρει, και το σύστημα παροχής δώρου, εξ ολοκλήρου, χρηματοδοτούνταν από το φόρο επί της παραγωγής, ο οποίος στην αρχή του 1973 ανερχόταν σε 1,15 λίρες Ιρλανδίας

ανά σφάγιο. Το προϊόν του φόρου κατανεμόταν κατά την εποχή εκείνη ως εξής: 72,5 πένες για την εγγυημένη τιμή εξαγωγής· 20 πένες για την παροχή του δώρου εξαγωγής των «specials»· 12,5 πένες για τα διοικητικά έξοδα και 10 πένες για τα έξοδα του συστήματος ορθολογικής οργάνωσης της παραγωγής μπέικον.

Είναι βέβαιο ότι οι ιρλανδικές αρχές προσπάθησαν να προσαρμόσουν τις ρυθμίσεις αυτές στις απαιτήσεις της κοινής οργάνωσης της αγοράς στον τομέα του χοιρείου κρέατος από τη στιγμή που η κοινή αυτή οργάνωση άρχισε να ισχύει πλήρως στην Ιρλανδία την 1η Φεβρουαρίου 1973. Τα Pigs and Bacon Acts δεν τροποποιήθηκαν, αλλά το Υπουργείο Γεωργίας και η PBC έπαυσαν να ασκούν εκείνες από τις νόμιμες εξουσίες τους, οι οποίες κρήθηκαν ασυμβίβαστες προς την ιδιότητα της Ιρλανδίας ως μέλους των Κοινοτήτων. Οι εξουσίες τις οποίες έπαυσε να ασκεί η PBC περιλαμβάνουν τις σχετικές με τον καθορισμό περιόδων παραγωγής και περιόδων πωλήσεων και τις σχετικές με τον καθορισμό ποσοστάσεων για τις πωλήσεις στην εσωτερική αγορά και για τις εξαγωγές. Έπαυσε επίσης η εφαρμογή του συστήματος εγγυημένων τιμών εξαγωγής, όπως και η απαγόρευση εξαγωγής χωρίς τη μεσολάβηση της PBC.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του νέου συστήματος συμφωνήθηκαν σε συνάντηση της 11ης Ιανουαρίου 1973 μεταξύ εκπροσώπων της PBC, του Υπουργείου Γεωργίας και της «Irish Bacon Curer's Society» (Ενώσεως Ιρλανδών αλμειτών μπέικον). Οι αλμειτές συμφώνησαν να συνεχίσουν προαιρετικά να χρησιμοποιούν την PBC ως κεντρική υπηρεσία εμπορίας για τις εξαγωγές μπέικον. Η PBC έπρεπε να συνεχίσει να επιβάλλει το φόρο για όλα τα σφάγια που χρησιμοποιούνταν για την παραγωγή μπέικον, χορηγώντας παράλληλα δώρα για την εξαγωγή «specials» σ' εκείνους από τους αλ-

μειτές που χρησιμοποιούσαν τις υπηρεσίες της ως υπηρεσίες εμπορίας. Έτσι, όπως παρατηρεί το παραπέμπον δικαστήριο, οι ρυθμίσεις παρουσιάζουν προαιρετικό χαρακτήρα «υπό την έννοια ότι το κεντρικό σύστημα εμπορίας διατηρείται κατόπιν συμφωνίας με τους παραγωγούς μπέικον, οι οποίοι μπορούν να προσφέρουν ή όχι στις υπηρεσίες του» και αναγκαστικό χαρακτήρα «υπό την έννοια ότι όλοι οι αλμειτές υποχρεούνται να πληρώνουν για τη διατήρηση του συστήματος, καταβάλλοντας φόρο, αλλά χάνουν το πλεονέκτημα της επιστροφής του φόρου (το δώρο) αν αποφασίσουν να εξάγουν χωρίς μεσολάβηση της PBC».

Η PBC συνέχισε να ασκεί ορισμένες άλλες δραστηριότητες υπέρ της βιομηχανίας μπέικον, οι οποίες περιγράφηκαν στο Δικαστήριο κατά διαφόρους τρόπους. Περιλαμβάνουν προώθηση των πωλήσεων, μελέτη της αγοράς, έλεγχο ποιότητας, πρόβλεψη εκπαιδευτικών και διδακτικών υπηρεσιών και έρευνα στον τομέα των μεθόδων παραγωγής. Χάριν ευκολίας θα τις αναφέρω στο εξής ως «δραστηριότητες προωθήσεως» της PBC. Το παραπέμπον δικαστήριο τόνισε ότι είναι δευτερεύουσας σημασίας.

Η PBC συνέχισε επίσης να διευθύνει το σύστημα ορθολογικής οργάνωσης.

Η κατάργηση του συστήματος εγγυημένων τιμών εξαγωγής κατέστησε δυνατή τη μείωση του ποσού του φόρου από 1ης Φεβρουαρίου 1973. Έγινε 50 πένες ανά σφάγιο, από τις οποίες 20 πένες αντιπροσώπευαν το κόστος του δώρου για την εξαγωγή, 20 πένες τα «διοικητικά έξοδα της PBC», όπως τα ονομάζει το παραπέμπον δικαστήριο, και 10 πένες τα έξοδα του συστήματος ορθολογικής κατανομής.

Από το 1973 έγιναν αλληπάλληλες αυξήσεις του ποσού του φόρου και του ποσού του δώρου. Την 1η Ιανουαρίου 1978 ο φόρος ανερχόταν σε 1,30 λίρες, από τις οποίες 80 πένες αντιπροσώπευαν το κόστος του δώρου. Η Ιρλανδική Κυβέρνηση και η PBC επιχείρησαν να εξηγήσουν τις αυξήσεις αυτές ως κανονική συνέπεια του πληθωρισμού. Το παραπέμπον δικαστήριο όμως καθιστά σαφές ότι οφείλονταν, εν μέρει τουλάχιστον, σε άλλους παράγοντες.

Το παραπέμπον δικαστήριο διαπίστωσε ότι τον Οκτώβριο του 1974 έγινε αλλαγή στη δομή του συστήματος φόρος/δώρο. Η αλλαγή αυτή συνίστατο στην καθιέρωση «ελάχιστου ορίου δώρου» επιπλέον του ισχύοντος. Το «ελάχιστο όριο δώρου» πληρωνόταν για εξαγωγές που υπερέβαιναν ένα «ελάχιστο» όριο προκαθορισμένο για κάθε παραγωγή. Για τη χρηματοδότησή του ο φόρος αυξήθηκε κατά 20 πένες. Το σύστημα τροποποιήθηκε και πάλι το 1977. Η έννοια του «ελάχιστου» εγκαταλείφθηκε τότε και τα δύο δώρα συγχωνεύτηκαν. Τώρα καταβάλλονται και τα δύο για όλες τις εξαγωγές μπίκον κατηγορίας «specials» που πραγματοποιούνται μέσω της PBC.

Ένας άλλος παράγων, ο οποίος συνέβαλε στην αύξηση του ποσού του φόρου, ήταν η ανάγκη αντισταθμίσεως της απωλείας που υπέστη η PBC ως αποτέλεσμα της προσπάθειάς της να αναμιχθεί στο χονδρεμπόριο στη βρετανική αγορά. Προς το σκοπό αυτό, το 1975 η PBC απέκτησε μια ήδη υφισταμένη εταιρία, υπό την επωνυμία Bearfield Stratfield. Η ενέργεια αυτή ήταν αποτυχημένη και εγκαταλείφθηκε τον Ιούλιο του 1976. Το 1977 προστέθηκαν 10 πένες στο φόρο προκειμένου να αποσβεσθεί η επένδυση που έγινε με τη Bearfield Stratfield.

Το παραπέμπον δικαστήριο αναφέρει επίσης ως αλλαγή στο σύστημα φόρος/δώρο

το γεγονός ότι για ένα διάστημα μέσα στο 1974 μέρος του φόρου χρησιμοποιούνταν για την καταβολή δώρου στις εξαγωγές χοιρείου κρέατος στην Ιαπωνία.

Χάριν πληρότητας θα ήθελα να αναφέρω ότι το παραπέμπον δικαστήριο διαπίστωσε ότι η πλειονότητα των παραγωγών χοιρείου κρέατος και των επιχειρήσεων επεξεργασίας χοιρείου κρέατος στην Ιρλανδία επωφελούνταν του συστήματος φόρος/δώρο: ότι υποστήριζαν το σύστημα (σχετικά έχουν προσκομισθεί στοιχεία ενώπιον του Δικαστηρίου) ότι το σύστημα αυτό δεν επηρέασε σε αξιόλογο βαθμό τα συμπερόντα των καταναλωτών στην Ιρλανδία ή οπουδήποτε αλλού στην Κοινότητα: ακόμη, ότι δεν επηρέασε τις κοινοτικές τιμές: ότι εμπόδιζε, όμως, και περιόρισε τις εξαγωγές από την Ιρλανδία εκ μέρους επιχειρήσεων οι οποίες επιθυμούσαν να εξάγουν χωρίς τη μεσολάβηση της PBC.

Η παρούσα υπόθεση

Η κυρία δίκη της παρούσας υπόθεσης ενώπιον του High Court του Δουβλίνου δημιουργήθηκε επειδή η εναγομένη της κυρίας δίκης γνωστοποίησε την αποχώρησή της «από την Pigs and Bacon Commission» από τις 30 Απριλίου 1975, αφότου και εξέγει απευθείας, αρνούμενη να καταβάλλει το φόρο. Η PBC προβάλλει απαίτηση 28 594 λιρών που αντιστοιχεί στο φόρο από 1ης Ιανουαρίου 1975 μέχρι 30 Σεπτεμβρίου 1975. Η εναγομένη αντέταξε απαίτηση για ποσό 52 787 λιρών, το οποίο αντιπροσωπεύει τα ποσά που κατέβαλε στην PBC ως φόρο μεταξύ 1ης Φεβρουαρίου 1973 και 31ης Δεκεμβρίου 1974. Ανάλογα με την έκβαση της δίκης, μπορεί να προβληθούν περαιτέρω αξιώσεις όσον αφορά την περίοδο μετά το Σεπτέμβριο του 1975.

Η ενάγουσα δεν αρνείται ότι οφείλει να πληρώσει το φόρο κατά το ισχύον ιρλανδικό δίκαιο, υποστηρίζει όμως ότι το κοινοτικό δίκαιο την απαλλάσσει από την υποχρέωση αυτή.

Από τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία κατά το παραπέμπον δικαστήριο έχουν σχέση με την ειδική κατάσταση της ενάγουσας, θεωρώ σημαντικά τα ακόλουθα:

Πρώτον, η εναγομένη της κυρίας δίκης επιχείρηση, η οποία είναι μία από τις μεγαλύτερες στην Ιρλανδία, βρίσκεται στην Κομητεία Cavan, όχι μακριά από τα λιμάνια της ανατολικής ακτής, πράγμα που σημαίνει ότι είναι σε κατάλληλη θέση για να εξάγει στη Μεγάλη Βρετανία. Η εξαγωγή μπέικον υψηλής ποιότητας στη βρετανική αγορά ήταν ένα από τα χαρακτηριστικά της επιχείρησής αυτής πριν υποχρεωθεί να εξάγει μόνο με τη μεσολάβηση της PBC.

Δεύτερον, κατά την περίοδο από 1ης Φεβρουαρίου 1973 μέχρι 30 Απριλίου 1975 η εναγομένη όχι μόνο κατέβαλε το ποσό του φόρου που αποτελεί αντικείμενο της ανταγωγής, αλλά έλαβε και δώρα που ανέρχονται συνολικά σε 18 823 λίρες.

Τρίτον, από τον Απρίλιο του 1975 η εναγομένη είχε από τις εξαγωγές της μεγαλύτερο κέρδος από αυτό που θα είχε πετύχει αν είχε συνεχίσει να εξάγει με τη μεσολάβηση της PBC, και μάλιστα παρά το γεγονός ότι δεν έλαβε δώρα. Η δυνατότητά της όμως να εξάγει επιτυχώς θα είχε περιορισθεί σε σημαντικό βαθμό αν ήταν υποχρεωμένη να πληρώνει το φόρο. Πράγματι, το παραπέμπον δικαστήριο εκφράζει την πεποίθησή ότι, αν η ενάγουσα ήταν υποχρεωμένη από το νόμο να πληρώνει το φόρο, θα της ήταν πολύ δύσκολο «να παραμείνει εκτός του συστήματος».

Τέλος, η ενάγουσα και η PBC είναι ανταγωνίστριες στην αγορά του Ηνωμένου Βασιλείου.

Προς υποστήριξη του ισχυρισμού της ότι το σύστημα φόρο/δώρα προσκρούει στο κοινοτικό δίκαιο, η εναγομένη επικαλέστηκε ενώπιον του High Court πολλές διατάξεις του δικαίου αυτού. Οι διατάξεις αυτές είναι οι εξής:

- (i) το άρθρο 16 της Συνθήκης ΕΟΚ, το οποίο απαγορεύει μεταξύ των κρατών μελών τους εξαγωγικούς δασμούς και τις φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδύναμου αποτελέσματος·
- (ii) το άρθρο 34 της Συνθήκης, το οποίο απαγορεύει μεταξύ των κρατών μελών τους ποσοτικούς περιορισμούς επί των εξαγωγών και όλα τα μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος·
- (iii) το άρθρο 37 της Συνθήκης, το οποίο αναφέρεται στα κρατικά μονοπώλια εμπορικού χαρακτήρα·
- (iv) το άρθρο 40 της Συνθήκης, το οποίο αναφέρεται στην κοινή γεωργική πολιτική, και οι κανονισμοί του Συμβουλίου περί της κοινής οργάνωσης των αγορών στον τομέα του χοιρείου κρέατος·
- (v) το άρθρο 85 της Συνθήκης, το οποίο απαγορεύει τις συμφωνίες που περιορίζουν τον ανταγωνισμό εντός της Κοινής Αγοράς·
- (vi) το άρθρο 86 της Συνθήκης, το οποίο απαγορεύει κάθε καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης εντός της Κοινής Αγοράς·

(vii) τα άρθρα 92 έως 94 της Συνθήκης, τα οποία αναφέρονται στις ενισχύσεις που χορηγούν κράτη μέλη.

Προς αντίκρουση του ισχυρισμού αυτού η PBC στηρίχθηκε κατά βάση, αλλά όχι αποκλειστικά, στα άρθρα 92 έως 94, υποστηρίζοντας ότι το σύστημα φόρος/δώρο ήταν σύστημα κρατικών ενισχύσεων, μόνον δε η Επιτροπή ή το Συμβούλιο μπορούσαν, κατά τα άρθρα αυτά, να αποφασίσουν αν οι ενισχύσεις αυτές συμβιβάζονταν προς την Κοινή Αγορά. Κατά την άποψη αυτή, ελλείπει οποιασδήποτε πράξεως των οργάνων αυτών η οποία να καταδικάζει το σύστημα, η κρίση του ζητήματος είναι εκτός της δικαιοδοσίας των εθνικών δικαστηρίων ή του παρόντος δικαστηρίου. Η PBC υποστήριξε περαιτέρω ότι, ακόμα και αν από συγκεκριμένη άποψη μια κρατική ενίσχυση προσέκρουε στη Συνθήκη, φόρος ο οποίος χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση της ενισχύσεως αυτής θα ήταν για το λόγο αυτό παράνομος.

Αυτές είναι οι συνθήκες υπό τις οποίες το παραπέμπον δικαστήριο αποφάσισε να υποβάλει στο Δικαστήριο δέκα ερωτήματα, πολλά από τα οποία υποδιαιρούνται σε υποερωτήματα — ορισμένα κατά τρόπο λεπτομερή. Τα ερωτήματα θέτουν ένα σοβαρό πλέγμα ζητημάτων.

Η Επιτροπή υποστήριξε ότι, σε μία υπόθεση όπως η προκειμένη, η οποία αφορά γεωργικό τομέα που υπάγεται σε κοινή οργάνωση των αγορών, θα έπρεπε καταρχάς να εξεταστεί το ζήτημα αν οι εθνικοί κανόνες των οποίων αμφισβητείται η νομιμότητα συμβιβάζονται προς την οργάνωση αυτή. Η προσέγγιση αυτή είναι άκρως ενδεδειγμένη, διότι, όπως υπογράμμισε το Δικαστήριο στην υπόθεση 83/78, Pigs Marketing Board (Northern Ireland) κατά Redmond, ECR 1978, σ. 2347, την οποία στο εξής χάριν συ-

ντομίας θα αναφέρω ως «υπόθεση Redmond»:

«Από το άρθρο 38, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ προκύπτει ότι οι διατάξεις της Συνθήκης που αναφέρονται στην κοινή γεωργική πολιτική υπερισχύουν, σε περίπτωση διαφοράς, των άλλων ρυθμίσεων που αναφέρονται στην ίδρυση της κοινής αγοράς» (σκέψη 37 της αποφάσεως).

Θεωρώ πάντως σκόπιμο να ασχοληθώ με τα ερωτήματα του παραπέμποντος δικαστηρίου με τη σειρά κατά την οποία υποβλήθηκαν. Κατά τη γνώμη μου, η σειρά αυτή είναι λογική ενόψει των ισχυρισμών που προβλήθηκαν στην παρούσα υπόθεση. Δεν πρέπει να λησμονείται ότι στην υπόθεση Redmond δεν υποβλήθηκε ερώτημα σχετικά με τα άρθρα 92 έως 94. Αντίθετα, τα άρθρα αυτά κατέχουν κεντρική θέση στην παρούσα υπόθεση. Ένας ισχυρισμός που προβλήθηκε εκ μέρους της εναγομένης αναφορικά με το άρθρο 93, παράγραφος 3, θα οδηγούσε στο συμπέρασμα ότι το σύνολο του φόρου ήταν παράνομο, ενώ οι ισχυρισμοί της οι οποίοι στηρίζονται στις διατάξεις για την κοινή οργάνωση των αγορών στον τομέα του χοιρείου κρέατος μπορούν να οδηγήσουν, το πολύ, μόνο στο συμπέρασμα ότι μέρος του φόρου (το μέρος που προορίζεται για τη χρηματοδότηση του δώρου) είναι παράνομο.

Τα άρθρα 92 έως 94 της Συνθήκης ΕΟΚ

Θα θυμάστε, κύριοι δικαστές, ότι, κατά το άρθρο 42 της Συνθήκης, οι διατάξεις του κεφαλαίου του σχετικού με τους κανόνες του ανταγωνισμού, το οποίο περιλαμβάνει τα άρθρα 92 έως 94, δεν εφαρμόζονται στην παραγωγή και στο εμπόριο των γεωργικών προϊόντων παρά μόνο κατά το μέτρο που ορίζεται από το Συμβούλιο κατά το άρθρο

43. Για τις ανάγκες της παρούσας υπόθεσης αρκεί να υπενθυμίσω ότι οι κανονισμοί περί κοινής οργανώσεως των αγορών στον τομέα του χοιρείου κρέατος, ο πρώτος από τους οποίους ήταν ο κανονισμός του Συμβουλίου 121/67/ΕΟΚ, και οι οποίοι έχουν ήδη κωδικοποιηθεί από τον κανονισμό του Συμβουλίου (ΕΟΚ) 2759/75, καθιστούν τα άρθρα 92 έως 94 εφαρμοστέα στην παραγωγή και στο εμπόριο των προϊόντων που υπάγονται στην οργάνωση αυτή — βλ. άρθρο 21 του κανονισμού 121/67 και του κανονισμού 2759/75, οι οποίοι, ωστόσο, αρχίζουν με τις λέξεις «εφόσον δεν προβλέπεται άλλως στον παρόντα κανονισμό». Η επιφύλαξη αυτή έχει σημασία σχετικά με το ζήτημα του «προβαδίσματος» μεταξύ των διατάξεων των άρθρων 92 έως 94 αφενός και των διατάξεων της κοινής οργανώσεως των αγορών αφετέρου.

Το άρθρο 60, παράγραφος 1, της πράξεως προσχώρησης όριζε ότι, όσον αφορά τα προϊόντα που κατά την προσχώρηση (δηλαδή την 1η Ιανουαρίου 1973) υπάγονται στην κοινή οργάνωση των αγορών, «το σύστημα που εφαρμόζεται στην Κοινότητα υπό την αρχική της σύνθεση όσον αφορά τους δασμούς και τις φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδύναμου αποτελέσματος, τους ποσοτικούς περιορισμούς και τα μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος» θα εφαρμοζόταν, με ορισμένες επουσιώδεις τροποποιήσεις, στα νέα κράτη μέλη από 1ης Φεβρουαρίου 1973. Δεν υπήρχε, ωστόσο, κανένας λόγος να αναβληθεί μέχρι την τελευταία αυτή ημερομηνία η έναρξη της ισχύος των άρθρων 92 έως 94 στα νέα κράτη μέλη όσον αφορά τα προϊόντα που υπάγονταν σε κοινή οργάνωση των αγορών.

Πριν ασχοληθώ με τα ερωτήματα που υπέβαλε το παραλέπον δικαστήριο, πρέπει επίσης να σημειώσω ένα επιχείρημα που προβλήθηκε εκ μέρους της εναγομένης προς στήριξη της απόψεως ότι το σύστημα φόρος/δώρο που εφαρμόζει η PBC, καθώς

διακρίνεται από τις δραστηριότητες προωθήσεως και το σύστημα ορθολογικής οργάνωσης, δεν πρέπει σε καμιά περίπτωση να θεωρηθεί ως κρατική ενίσχυση, η οποία εμπίπτει στα άρθρα 92 έως 94, διότι είναι συμπληρωματικό της δραστηριότητας της PBC ως κεντρικής υπηρεσίας εξαγωγών, δηλαδή εμπορικής επιχειρήσεως η οποία ενεργεί προς το συμφέρον συγκεκριμένης ομάδας παραγωγών εφόσον της ζητηθεί.

Κατά τη γνώμη μου, οι περιστάσεις αυτές δεν είναι τέτοιες ώστε να αποκλείεται η εφαρμογή του άρθρου 92. Όπως έκρινε το Δικαστήριο στην υπόθεση 173/73, Ιταλική Δημοκρατία κατά Επιτροπής, ECR 1974, σ. 709 (σκέψη αριθ. 13 της αποφάσεως):

«Σκοπός του άρθρου 92 είναι να εμποδίσει να επηρεάζεται το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών από προνόμια που χορηγούν οι δημόσιες αρχές τα οποία, υπό διάφορες μορφές, νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό ευνοώντας ορισμένες επιχειρήσεις ή την παραγωγή ορισμένων αγαθών.

Επομένως, το άρθρο 92 δεν διακρίνει τα εν λόγω μέτρα κρατικής παρεμβάσεως ανάλογα με την αιτία ή το σκοπό τους, αλλά τα ορίζει ανάλογα με τα αποτελέσματά τους.»

Ομοίως στην υπόθεση 78/76, Steinike & Weinlig κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, ECR 1977, σελ. 595 (σκέψη αριθ. 21 της αποφάσεως) το Δικαστήριο δήχτηκε ότι:

«Η απαγόρευση που περιέχεται στο άρθρο 92, παράγραφος 1, περιλαμβάνει κάθε ενίσχυση που χορηγεί κράτος μέλος ή που προέρχεται από κρατικούς πόρους, χωρίς να χρειάζεται να γίνει διάκριση αναλόγως

του αν η ενίσχυση χορηγείται απευθείας από το κράτος ή από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς τους οποίους ιδρύει ή στους οποίους αναθέτει τη διαχείριση της ενισχύσεως. Κατά την εφαρμογή του άρθρου 92 πρέπει πρωτίστως να λαμβάνονται υπόψη οι συνέπειες της ενισχύσεως για τις επιχειρήσεις ή τους παραγωγούς που ευνοούνται και όχι το νομικό καθεστώς των οργανισμών στους οποίους έχει ανατεθεί η χορήγηση της ενισχύσεως και η σχετική διαχείριση.»

Έρχομαι έτσι στα ερωτήματα που υπέβαλε το παραπέμπον δικαστήριο.

Το πρώτο ερώτημα είναι διατυπωμένο ως εξής:

«(1) (α) Έχουν τα άρθρα 92 και 93 την έννοια ότι επιβάλλουν υποχρέωση ενημερώσεως της Επιτροπής, κατά την παράγραφο 3 του άρθρου 93, σχετικά με τη συμφωνία που έχει συναφθεί για την οργάνωση αγοράς που επρόκειτο να ισχύσει μετά την 1η Φεβρουαρίου 1973 και/ή σχετικά με τις τροποποιήσεις που έγιναν στην οργάνωση αυτή από το Φεβρουάριο 1973;

(β) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, η παράλειψη ενημερώσεως της Επιτροπής σημαίνει ότι η οργάνωση ήταν άκυρη για ολόκληρη την περίοδο από το 1973 ή για ένα μέρος αυτής της περιόδου;

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στα ερωτήματα α και β, οφείλεται ο φόρος για την περίοδο κατά την οποία η οργάνωση ήταν άκυρη;»

Το ερώτημα αυτό αντανακλά έναν κύριο και έναν επικουρικό ισχυρισμό που προβλήθηκαν από την εναγομένη της κύριας δίκης.

Ο κύριος ισχυρισμός ήταν ότι εάν το σύστημα φόρος/δώρο συνιστά κρατική ενίσχυση κατά τα άρθρα 92 και 94, είναι άκυρο, διότι η Ιρλανδία ουδέποτε ενημέρωσε σχετικά την Επιτροπή κατά το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Η εναγομένη ισχυρίζεται ότι, μετά την προσχώρηση της Ιρλανδίας στην Κοινότητα την 1η Ιανουαρίου 1973, καμιά νέα ενίσχυση η οποία θεσπίστηκε στην Ιρλανδία μετά την ημερομηνία αυτή και καμιά τροποποίηση, μετά την ημερομηνία αυτή, ενισχύσεως υφισταμένης ήδη προ της ημερομηνίας αυτής δεν θα μπορούσε να είναι ισχυρή παρά μόνον εάν η Επιτροπή είχε ενημερωθεί «εγκαίρως» σχετικά κατά το άρθρο 93, παράγραφος 3. Τέτοιου είδους ειδοποίηση της Επιτροπής σχετικά με τις ρυθμίσεις που συμφωνήθηκαν κατά τη συνάντηση της 11ης Ιανουαρίου 1973 και τέθηκαν σε ισχύ από 1ης Φεβρουαρίου 1973 δεν έγινε. Οι ρυθμίσεις αυτές συνιστούσαν νέα ενίσχυση ή, τουλάχιστον, τροποποιήσεις υφισταμένης ενισχύσεως. Επομένως, το όλο σύστημα που καθιερώθηκε δυνάμει των ρυθμίσεων αυτών ήταν παράνομο.

Κατά τον επικουρικό ισχυρισμό της εναγομένης, τουλάχιστον οι μεταγενέστερες μεταβολές του συστήματος, από τις οποίες καμιά δεν κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή κατά το άρθρο 93, παράγραφος 3, ήταν παράνομες. Οι μεταβολές αυτές περιλάμβαναν, εκτός από τις περιοδικές αυξήσεις των ποσών του φόρου και του δώρου, την εισαγωγή του «ελάχιστου ορίου δώρου», την πληρωμή δώρου για τις εξαγωγές χοιρείου κρέατος στην Ιαπωνία και το επεισόδιο «Bearfield Stratfield».

Ούτε η PBC ούτε η Ιρλανδική Κυβέρνηση ισχυρίστηκαν ότι έγινε τέτοια κοινοποίηση προς την Επιτροπή κατά το άρθρο 93, παράγραφος 3. Τα έγγραφα που επισυνάπτονται στις γραπτές παρατηρήσεις της Ιρλανδικής Κυβερνήσεως και της Επιτροπής, οι οποίες υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο, δείχνουν ότι η Ιρλανδική Κυβέρνηση έδωσε ορισμένες πληροφορίες στην Επιτροπή σχετικά με τις δραστηριότητες της PBC, οι πληροφορίες όμως αυτές είναι ελλιπείς και το συμπέρασμα που προκύπτει από τα έγγραφα είναι ότι δόθηκαν ως απάντηση σε έρευνες της Επιτροπής κατά το άρθρο 93, παράγραφος 1.

Οι ισχυρισμοί της PBC και της Ιρλανδικής Κυβερνήσεως είχαν ως σκοπό να στηρίξουν την άποψη ότι μετά την πρώτη Ιανουαρίου 1973 δεν έγινε θέσπιση νέας ενισχύσεως ούτε τροποποίηση υφισταμένης ενισχύσεως αρκετά σημαντική, ώστε να απαιτείται κοινοποίηση κατά το άρθρο 93, παράγραφος 3.

Κατά τη γνώμη μου, είναι εκτός της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου να επιλέξει μεταξύ των αντιθέτων αυτών ισχυρισμών. Κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε εφαρμογή των σχετικών αρχών του κοινοτικού δικαίου στα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως, έργο το οποίο ανήκει στα ιρλανδικά δικαστήρια. Είναι όμως έργο του Δικαστηρίου να διαφωτίσει τα ιρλανδικά δικαστήρια σχετικά με το περιεχόμενο των αρχών αυτών.

Ο σκοπός της κατά το άρθρο 93, παράγραφος 3, υποχρεώσεως, κατά την οποία κράτος μέλος το οποίο σκοπεύει να θεσπίσει νέα ή να τροποποιήσει υφισταμένη ενίσχυση πρέπει πρώτα να ενημερώσει την Επιτροπή για τα σχέδιά του, είναι προφανώς να επιτρέψει στην Επιτροπή να λάβει

μέτρα τα οποία μπορούν να καταλήξουν σε απαγόρευση της εφαρμογής αυτών των σχεδίων κατά το άρθρο 93, παράγραφος 2. Δεν νομίζω, επομένως, ότι η κατά το άρθρο 93, παράγραφος 3, τροποποίηση της ενισχύσεως μπορεί να ερμηνευθεί ως περιλαμβάνουσα την κατάργηση ή μείωσή της. Είναι εκτός των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής (ή του Συμβουλίου) κατά το άρθρο 93, παράγραφος 2 η απαγόρευση της καταργήσεως ή της μειώσεως της ενισχύσεως.

Μου φαίνεται ότι μπορεί να γίνει δεκτό ότι αυτά που συμφωνήθηκαν στις 11 Ιανουαρίου 1973 και τέθηκαν σε ισχύ από 1ης Φεβρουαρίου του έτους αυτού κατέληγαν πράγματι σε μείωση του πεδίου εφαρμογής της εν λόγω ενισχύσεως. Αν είναι έτσι, — και αν αντιλαμβάνομαι ορθά την έννοια του νόμου — η Ιρλανδία δεν είχε υποχρέωση να ενημερώσει την Επιτροπή σχετικά με όσα προτάθηκαν και δεν παραβιάστηκε το άρθρο 93, παράγραφος 3, κατά το στάδιο αυτό. Εναπόκειται όμως στο High Court της Ιρλανδίας να διαπιστώσει, ενδεχομένως, τα πραγματικά περιστατικά που οδηγούν στο συμπέρασμα αυτό.

Όσον αφορά τις τροποποιήσεις που ακολούθησαν, δεν μπορώ, εγώ τουλάχιστον, να δεχθώ την άποψη που υποστηρίζει η PBC και η Ιρλανδική Κυβέρνηση ότι μπορούν να αγνοηθούν ως «ελάσσονος σημασίας τροποποιήσεις όσον αφορά τη διαχείριση και ελάσσονος σημασίας αυξήσεις των νομισματικών ποσών» (έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση, σελ. 7). Κατά τη γνώμη μου, η υιοθέτηση τόσο ελαστικών κριτηρίων για την ερμηνεία του άρθρου 93, παράγραφος 3 ενέχει μεγάλο κίνδυνο να επέλθει, στην πράξη, ματαιώση του σκοπού του. Ούτε υπάρχει τίποτα στη διατύπωσή του που να δικαιολογεί τέτοια ερμηνεία. Θα δεχόμουν, βέβαια, βάσει γνωστής γενικής αρχής του δικαίου («de minimis non curat lex»), ότι μια τροποποίηση που μπορεί ορθά να θεωρηθεί ως αμελητέα μπορεί να

αγνοηθεί για τους σκοπούς της διατάξεως αυτής. Θα δεχόμουν επίσης ότι, σε περίπτωση χρηματικής ενισχύσεως η οποία χορηγείται σύμφωνα με ορισμένη μέθοδο υπολογισμού, αυτόματες αυξήσεις των ποσών οι οποίες οφείλονται στη λειτουργία της μεθόδου υπό συνθήκες πληθωρισμού (κατ' αντιδιαστολή προς αυξήσεις οι οποίες οφείλονται σε μεταβολή της μεθόδου) δεν θα ήταν τροποποιήσεις της ενισχύσεως κατά το άρθρο 93, παράγραφος 3. Κατά τη γνώμη μου, όμως, δεν υπάρχει γενικά λόγος να δοθεί στο άρθρο 93, παράγραφος 3, άλλη εκτός από τη στενή ερμηνεία. Ως προς το σημείο αυτό η PBC στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό στην υπόθεση 2/73, Geddo κατά Ente Nazionale Risi, ECR 1973, σ. 865. Στην υπόθεση εκείνη, ωστόσο, δεν τέθηκε ούτε κρίθηκε ζήτημα σχετικά με την ερμηνεία μιας από τις διατάξεις των άρθρων 92 έως 94. Επομένως, η απόφαση αυτή δεν περιέχει, κατά τη γνώμη μου, νομολογία σχετική με την παρούσα υπόθεση.

Υποστηρίχτηκε ενώπιον του Δικαστηρίου, ιδίως εκ μέρους της Ιρλανδικής Κυβερνήσεως, ότι, και αν ακόμα η πληρωμή του δώρου ήταν παράνομη λόγω αντιθέσεως προς το άρθρο 93, παράγραφος 3, η νομιμότητα του φόρου μένει άθικτη. Προφανώς, όταν μια ενίσχυση χρηματοδοτείται από τη γενι-

κή φορολογία, η μέθοδος της χρηματοδοτήσεώς της δεν πρέπει να ερευνάζεται κατά τα άρθρα 92 έως 94. Η υπόθεση 47/69, όμως, Γαλλική Δημοκρατία κατά Επιτροπής, ECR 1970, σ. 487, δείχνει ότι άλλως έχει το πράγμα όταν η ενίσχυση χρηματοδοτείται από φορολογική επιβάρυνση που επιβάλλεται ειδικά προς το σκοπό αυτό, διότι, στην περίπτωση αυτή, μια ενίσχυση μπορεί να έχει καλώς αυτή καθαυτή, αλλά να καθίσταται «ασυμβίβαστη προς την Κοινή Αγορά» λόγω της μεθόδου χρηματοδοτήσεώς της. Σε τέτοια περίπτωση η Επιτροπή πρέπει, κατά τα άρθρα 92 και 93, να εκτιμήσει την κατάσταση στο σύνολο, συμπεριλαμβανομένης της μεθόδου χρηματοδοτήσεως της ενισχύσεως. Επομένως, η Επιτροπή πρέπει να ενημερώνεται σχετικά με τη μέθοδο χρηματοδοτήσεως, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 3.

Ότι η χορήγηση ενισχύσεως ή η τροποποίηση ενισχύσεως κατά παράβαση του άρθρου 93, παράγραφος 3, είναι παράνομη, καθώς και ότι η διάταξη αυτή έχει άμεση ισχύ υπό την έννοια ότι μπορούν να την επικαλεσθούν ιδιώτες ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, έχει γίνει δεκτό με τόσο πολλές και γνωστές αποφάσεις του Δικαστηρίου, ώστε δεν χρειάζεται να τις αναφέρω.

Κατά ταύτα, είμαι της γνώμης ότι στο πρώτο ερώτημα που υπέβαλε στο Δικαστήριο το παραπέμπον δικαστήριο, πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι:

- α) Το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΟΚ επιβάλλει στα κράτη μέλη υποχρέωση να ενημερώνουν την Επιτροπή σχετικά με κάθε σχέδιο περί χορηγήσεως ή τροποποιήσεως ενισχύσεως, σε αντίθεση με τα σχέδια περί καταργήσεως ή μειώσεως ενισχύσεως. Μελετώμενη τροποποίηση, η οποία ορθώς μπορεί να θεωρηθεί ως αμελητέα, δεν εμπίπτει στην υποχρέωση αυτή, διαφορετικά όμως το άρθρο 93, παράγραφος 3, πρέπει να ερμηνεύεται στενά.
- β) Όταν μια ενίσχυση χορηγείται ή τροποποιείται κατά παράβαση του άρθρου 93, παράγραφος 3, η ενίσχυση ή η τροποποίησή της (κατά περίπτωση) είναι παράνομη.

γ) Όταν μια ενίσχυση χρηματοδοτείται από φόρο που επιβάλλεται ειδικά προς το σκοπό αυτό και διακρίνεται από το γενικό σύστημα φορολογίας, η μέθοδος χρηματοδοτήσεως εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 93, παράγραφος 3. Στην περίπτωση αυτή, το εθνικό δικαστήριο δεν μπορεί να καταδικάσει σε καταβολή του φόρου κατά το μέτρο που η υποχρέωση αυτή έχει επιβληθεί ή τροποποιηθεί κατά παράβαση της διατάξεως αυτής.

Το δεύτερο ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου έχει ως εξής:

«2) Αν η απάντηση στο ερώτημα 1 α είναι αρνητική, έχει το άρθρο 92 την έννοια ότι όταν το εθνικό δικαστήριο θεωρεί ότι μια κρατική ενίσχυση μπορεί να είναι ασυμβίβαστη προς το άρθρο 92, του επιβάλλει την υποχρέωση να ζητήσει από το Δικαστήριο να κρίνει προδικαστικά επί του ζητήματος αν η οργάνωση αγοράς είναι ασυμβίβαστη προς τις διατάξεις του άρθρου 92, παράγραφοι 1 και 2, και σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως του Δικαστηρίου στο ερώτημα αυτό, επί του ζητήματος αν το εθνικό δικαστήριο πρέπει σ' αυτή την περίπτωση να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία μέχρι να εκδοθεί απόφαση της Επιτροπής δυνάμει του άρθρου 93 σχετικά με την εν λόγω οργάνωση;»

Είναι δεδομένο ότι:

«Ενώ για τα σχέδια που αποβλέπουν να θεσπίσουν νέες ή να τροποποιήσουν υφιστάμενες ενισχύσεις, η τελευταία περίοδος του άρθρου 93, παράγραφος 3, ορίζει διαδικαστικά κριτήρια τα οποία μπορεί να εκτιμήσει το εθνικό δικαστήριο, δεν ισχύει το ίδιο για τα υφιστάμενα συστήματα ενισχύσεων, στα οποία αναφέρεται το άρθρο 93, παράγραφος 1.

Όσον αφορά τις ενισχύσεις αυτές, οι διατάξεις του άρθρου 92, παράγραφος 1, έχουν

προορισμό να ισχύουν άμεσα στις έννομες τάξεις των κρατών μελών, έτσι ώστε να μπορούν να τύχουν επικλήσεως ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, εφόσον έχουν εξειδικευθεί με πράξεις γενικής εφαρμογής κατά το άρθρο 94 ή με αποφάσεις επί συγκεκριμένων περιπτώσεων κατά το άρθρο 93, παράγραφος 2» (υπόθεση 77/72, Carlongo κατά Maya, ECR 1973, σελ. 611, σκέψη 6 της αποφάσεως).

Η αρχή αυτή αναπτύχθηκε περαιτέρω στην υπόθεση 78/76, Steinike & Weinlig κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, ECR 1977, σελ. 595 (σκέψεις 5 έως 15 της αποφάσεως), όπου το Δικαστήριο έκρινε ότι η ειδική ρύθμιση του άρθρου 93 δεν εμποδίζει το εθνικό δικαστήριο να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 92, για παράδειγμα όταν πρέπει να αποφασίσει αν ένα κρατικό μέτρο ισοδυναμεί με ενίσχυση που έπρεπε να κοινοποιηθεί στην Επιτροπή κατά το άρθρο 93, παράγραφος 3. Αυτό που δεν μπορεί, όμως, να κάνει το εθνικό δικαστήριο, είναι να εφαρμόσει τα κριτήρια του άρθρου 92 προκειμένου να προσδιορίσει αν μια ενίσχυση συμβιβάζεται προς την Κοινή Αγορά, χωρίς να υπάρχει καμιά απόφαση της Επιτροπής ή πράξη του Συμβουλίου ειδική επί του θέματος.

Το ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου αντανακλά έναν ισχυρισμό που προβλήθηκε εκ μέρους της εναγομένης, ο οποίος ήταν σε γενικές γραμμές ο εξής: το άρθρο 5 της Συνθήκης ΕΟΚ επιβάλλει σε όλα τα κράτη μέλη και, επομένως, στα εθνι-

κά τους δικαστήρια τη γενική υποχρέωση να εξασφαλίζουν την πραγματοποίηση των σκοπών της Συνθήκης. Επομένως, αν ένα εθνικό δικαστήριο υποψιάζεται ότι μια διάταξη εθνικού δικαίου μπορεί να είναι αντίθετη προς το άρθρο 92, έχει υποχρέωση να μην εφαρμόσει το νόμο αυτό μέχρις ότου πεισθεί ότι δεν υπάρχει τέτοια αντίθεση. Το Δικαστήριο μπορεί έτσι να υποχρεωθεί να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία μέχρις ότου η Επιτροπή λύσει το ζήτημα κατά το άρθρο 93. Προκειμένου περί υφισταμένων ενισχύσεων, το άρθρο 92 πρέπει τουλάχιστον να ερμηνευθεί ότι επιτρέπει στα εθνικά δικαστήρια να αρνηθούν να εφαρμόσουν εθνικό σύστημα ή μέτρο το οποίο εγείρει υπόνοιες ότι είναι ασυμβίβαστο προς την Κοινή Αγορά μέχρι να εκδοθεί σχετικά απόφαση εκ μέρους της Επιτροπής. Διαφορετικά το εθνικό δικαστήριο θα ήταν υποχρεωμένο, αντίθετα προς την πεποιθήσή του, να εφαρμόσει διατάξεις εθνικού δικαίου που εκ των υστέρων αποδεικνύονται παράνομες.

Κατά τη γνώμη μου ο ισχυρισμός αυτός είναι εσφαλμένος. Μια «υφισταμένη» ενίσχυση, η οποία έχει θεσπισθεί νόμιμα, παραμένει νόμιμη εκτός εάν και μέχρι να αποφασίσει η Επιτροπή κατά το άρθρο 93,

παράγραφος 2 ότι το οικείο κράτος μέλος πρέπει να την καταργήσει ή να την τροποποιήσει πράγματι, ακόμα και τότε παραμένει νόμιμη μέχρι την παρέλευση της προθεσμίας που έχει ορίσει η Επιτροπή για την κατάργηση ή τροποποίηση. Όπως τόνισε το Δικαστήριο στην υπόθεση 173/73, Ιταλική Δημοκρατία κατά Επιτροπής, ECR 1984, σελ. 723, και όπως δέχεται σιωπηρά στην απόφασή του επί της υποθέσεως αυτής, μία τέτοια απόφαση της Επιτροπής δεν μπορεί να έχει αναδρομική ισχύ ή διαπιστωτικό χαρακτήρα. Επομένως, το εθνικό δικαστήριο δεν έχει υποχρέωση ούτε ευχέρεια να αρνηθεί να εφαρμόσει διάταξη εθνικού δικαίου, η οποία προβλέπει τέτοιου είδους ενίσχυση, περιμένοντας την έκδοση αποφάσεως της Επιτροπής σχετικά με το αν η ενίσχυση αυτή συμβιβάζεται προς την Κοινή Αγορά. Περαιτέρω, δεν θα έπρεπε το δικαστήριο αυτό να υποβάλλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα ως προς το αν η ενίσχυση αυτή συμβιβάζεται προς την Κοινή Αγορά. Στην υπόθεση 70/72, Επιτροπή κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, ECR 1973, σελ. 813 (σκέψη 13 της αποφάσεως), το Δικαστήριο αναφέρει τη δυνατότητα της Επιτροπής να εκδώσει απόφαση με αναδρομική ισχύ κατά το άρθρο 93, παράγραφος 2, στο πλαίσιο όμως ενισχύσεως που θεσπίστηκε ή διατηρήθηκε σε ισχύ κατά παράβαση της Συνθήκης).

Είμαι, επομένως, της γνώμης ότι στο δεύτερο ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου πρέπει να δοθεί απάντηση ότι, όσον αφορά τα άρθρα 92 και 93, μια ενίσχυση που χορηγεί κράτος μέλος χωρίς να παραβιάζει το άρθρο 93, παράγραφος 3, παραμένει νόμιμη μέχρι ότου η Επιτροπή αποφασίσει κατά το άρθρο 93, παράγραφος 2, ότι πρέπει να καταργηθεί ή να τροποποιηθεί και μέχρι να παρέλθει η προθεσμία που θέτει η Επιτροπή προς το σκοπό αυτό· ότι μια τέτοια απόφαση ισχύει μόνο για το μέλλον· και ότι, συνεπώς, το εθνικό δικαστήριο δεν μπορεί να κρίνει το ζήτημα αν η ενίσχυση συμβιβάζεται προς την Κοινή Αγορά, πριν αρχίσει να ισχύει αυτή η απόφαση.

Δεν νομίζω ότι χρειάζεται να αναγνώσω ολόκληρο το τρίτο ερώτημα του παραπέ-

μποντος Δικαστηρίου. Αναφέρεται βασικά στα ζητήματα που τίθενται με τον τρίτο κύ-

ριο ισχυρισμό της PBC, ότι δηλαδή, ως σύστημα κρατικής ενισχύσεως οι δραστηριότητες της PBC εκφεύγουν του ελέγχου κατ' άλλη διάταξη της Συνθήκης εκτός των άρθρων 92 έως 94, καθώς και στον περαιτέρω ισχυρισμό ότι, ακόμη και αν από συγκεκριμένη άποψη το σύστημα ενισχύσεως προσκρούει στη Συνθήκη, παρά ταύτα ο φόρος που χρησιμεύει για τη χρηματοδότηση της ενισχύσεως οφείλεται.

Η PBC στηρίζει τον κύριο ισχυρισμό της στην απόφαση επί της υποθέσεως 74/76, Iannelli κατά Meroni, ECR 1977, σελ. 557. Υπάρχουν, βεβαίως, στην απόφαση του Δικαστηρίου επί της υποθέσεως αυτής κρίσεις οι οποίες θα μπορούσαν, αυτές καθαυτές, να ερμηνευθούν ως έχουσες την έννοια ότι *άπαξ* και ένα μέτρο ή σύνολο μέτρων που θέσπισε κράτος μέλος έχει αναγνωριστεί ως σύστημα ενισχύσεως, δεν μπορεί από καμιά άποψη να ελεγχθεί κατ' άλλη διάταξη του κοινοτικού δικαίου εκτός από τα άρθρα 92 έως 94, παρά μόνον κατά το μέρος του που δεν είναι απαραίτητο για την πραγματοποίηση του σκοπού της ενισχύσεως ή για την κανονική λειτουργία της. Η υπόθεση 91/78, Hansen κατά HZA Flensburg (13 Μαρτίου 1979) δείχνει, εντούτοις, ότι η ερμηνεία αυτή είναι εσφαλμένη

(βλ. ιδίως σκέψη 9 της αποφάσεως). Στην απόφαση αυτή έγινε δεκτό ότι το ίδιο μέτρο μπορεί να εμπίπτει στο άρθρο 37 της Συνθήκης και στα άρθρα 92 και 93. Το βασικό ζήτημα που κρίθηκε στην υπόθεση Iannelli, κατά το μέτρο που ενδιαφέρει εν προκειμένω, είναι ότι το άρθρο 30 της Συνθήκης, το οποίο απαγορεύει, μεταξύ των κρατών μελών, τους ποσοτικούς περιορισμούς επί των εισαγωγών και όλα τα μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος, δεν μπορεί να ερμηνευθεί τόσο ευρέως, ώστε η εφαρμογή του να περιλαμβάνει τα εμπόδια του εμπορίου, τα οποία, υπό την ιδιότητά τους αυτή, καλύπτονται από τα άρθρα 92 και 93. Κατά τη διαμόρφωση της κρίσεως αυτής το Δικαστήριο έλαβε υπόψη το γεγονός ότι διαφορετικά οι διατάξεις των άρθρων 92 έως 94 θα καθίσταντο σε μεγάλο βαθμό ανενεργές. Ορθό είναι, επομένως, κατά τη γνώμη μου, ότι το ζήτημα αν και σε ποιο βαθμό μια διάταξη κοινοτικού δικαίου, εκτός των άρθρων 92 έως 94, μπορεί να εφαρμοστεί σε σύστημα ενισχύσεων συγχρόνως με τα άρθρα αυτά, είναι ζήτημα ερμηνείας της ίδιας της διατάξεως αυτής, η οποία πρέπει να ερμηνεύεται υπό το φως του περιεχομένου των άρθρων 92 έως 94. Το ζήτημα αν η μέθοδος χρηματοδότησεως μιας ενισχύσεως είναι ασυμβίβαστη προς διάταξη του κοινοτικού δικαίου εκτός των άρθρων 92 ως 94 είναι επίσης, κατά τη γνώμη μου, ζήτημα ερμηνείας της διατάξεως αυτής.

Είμαι, επομένως, της γνώμης ότι στο τρίτο ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το γεγονός ότι τα άρθρα 92 και 93 εφαρμόζονται στην περίπτωση μιας ενισχύσεως δεν συνεπάγεται αυτό καθαυτό ότι η ενίσχυση εκφεύγει από κάθε άποψη (συμπεριλαμβανομένης της μεθόδου χρηματοδοτήσεώς της) του ελέγχου ενώπιον εθνικού δικαστηρίου βάσει οποιασδήποτε άλλης διατάξεως κοινοτικού δικαίου.

Το άρθρο 16 της Συνθήκης

Το τέταρτο ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου έχει ως εξής:

«4) Έχει το άρθρο 16 την έννοια ότι αν η λειτουργία της προαναφερθείσας οργάνωσης αγοράς έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό ή την παρεμπόδιση των εξαγωγών που πραγματοποιούν ορισμένες

επιχειρήσεις χωρίς ανάμιξη της κεντρικής υπηρεσίας ρυθμίσεως της αγοράς, υπάρχει παράβαση του άρθρου αυτού και δεν μπορεί να εισπραχθεί ο οφειλόμενος φόρος προς χρηματοδότηση της οργανώσεως;»

Γερμανίας, ECR 1977, σελ. 595, σκέψη 29 της αποφάσεως.)

Στην παρούσα υπόθεση, όπως θα θυμάστε, ο φόρος επιβάλλεται σε όλο το μπέικον που παράγεται στην Ιρλανδία, το δώρο όμως καταβάλλεται μόνο για τις «specials» κατηγορίες μπέικον που εξάγονται με μεσολάβηση της PBC. Το τελικό αποτέλεσμα είναι ότι ο φόρος επιβάλλεται αυξημένος στο μπέικον που πωλείται στην εγχώρια αγορά, στο μπέικον που εξάγεται χωρίς τη μεσολάβηση της PBC και στο μπέικον κατηγορίας άλλης εκτός των «specials» που εξάγεται με τη μεσολάβηση της PBC. Εφόσον τα πράγματα έχουν έτσι, θα αποτελούσε, κατά τη γνώμη μου, γλωσσική κατάχρηση ο χαρακτηρισμός του συστήματος φόρος/δώρο ως φορολογικής επιβαρύνσεως των εξαγωγών. Τα αριθμητικά στοιχεία που ανέφερα προηγουμένως δείχνουν ότι το μεγαλύτερο μέρος του επιβαρύνει τις εγχώριες πωλήσεις.

Το Δικαστήριο έχει επανειλημμένα ορίσει τη φορολογική επιβάρυνση ισοδύναμο αποτελέσματος προς δασμούς, είτε πλήττει τις εισαγωγές είτε τις εξαγωγές, ως φορολογική επιβάρυνση η οποία επιβάλλεται στα εμπορεύματα «λόγω του γεγονότος ότι διέρχονται σύνορα» (βλ., για παράδειγμα, υπόθεση 63/74, υπόθεση Cadsky, ECR 1975, σελ. 281, σκέψεις 4 και 5 της αποφάσεως; υπόθεση 87/75, υπόθεση Bresciani, ECR 1976, σελ. 129, σκέψεις 8 και 9 της αποφάσεως; και υπόθεση 78/76, Steinike & Weinglig κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της

Είμαι, επομένως, της γνώμης ότι στο τέταρτο ερώτημα του παραπέμνοντος δικαστηρίου πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 16 δεν εφαρμόζεται επί συστήματος κατά το οποίο επιβάλλεται φόρος στο σύνολο της παραγωγής ορισμένου είδους προϊόντων ενός κράτους μέλους και κατά το οποίο το προϊόν του φόρου χρησιμοποιείται (στο σύνολό του ή εν μέρει) για την καταβολή επιχορηγήσεως για τις εξαγωγές ορισμένων από αυτά τα προϊόντα, οι οποίες πραγματοποιούνται με τη μεσολάβηση ορισμένης υπηρεσίας, αποκλειομένων των άλλων εξαγωγών και των πωλήσεων στην εγχώρια αγορά.

Το άρθρο 34 της Συνθήκης

Το πέμπτο ερώτημα του παραπέμνοντος δικαστηρίου έχει ως εξής:

«5) Έχει το άρθρο 34 την έννοια ότι εάν η λειτουργία της ανωτέρω μνημονευομέ-

νης οργανώσεως αγοράς περιορίζει ή εμποδίζει τις εξαγωγές που πραγματοποιούν ορισμένες επιχειρήσεις χωρίς ανάμιξη της κεντρικής υπηρεσίας ρυθμίσεως της αγοράς, υπάρχει παράβαση του άρθρου αυτού και ότι ο οφειλόμενος φόρος ως στοιχείο της οργανώσεως δεν μπορεί να εισπραχθεί;»

Υποστηρίζοντας ότι στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση, η εναγομένη βρήκε σύμφωνη την Επιτροπή. Και οι δύο αναφέρθηκαν στη γνωστή απόφαση του Δικαστηρίου επί της υποθέσεως 8/74, Procureur du Roi κατά Dassonville, ECR 1974, σ. 837:

«Κάθε κανόνας εμπορικού χαρακτήρα που θεσπίζεται από κράτος μέλος, ο οποίος είναι ικανός να εμποδίσει άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά, το ενδοκοινοτικό εμπόριο, πρέπει να θεωρείται ως μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικούς περιορισμούς.»

Οι συντάκτες της Συνθήκης, εντούτοις, διέκριναν μεταξύ των χρηματικού χαρακτήρα εμποδίων του εμπορίου και των εμποδίων άλλου είδους. Τα πρώτα τα ονόμασαν «δασμούς και φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδυνάμου αποτελέσματος» και τα πραγματεύθηκαν, όσον αφορά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, στα άρθρα 12 έως 17 της Συνθήκης. Τα άλλα τα ονόμασαν «ποσοτικούς περιορισμούς και μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος» και τα πραγματεύθηκαν, όσον αφορά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, στα άρθρα 30 έως 36 της Συνθήκης. Το Δικαστήριο υπογράμμισε τη διάκριση αυτή στην υπόθεση 7/68, Επιτροπή κατά Ιταλικής Δημοκρατίας, ECR 1968, σ. 423, όπου επίσης τόνισε, όπως έχει κάνει σε πολλές άλλες υποθέσεις, ότι «οι δασμοί και οι φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδυνάμου αποτελέσματος» δεν περιορίζονται στις επιβαρύνσεις που έχουν οικονομικό χαρακτήρα.

Σε καμία υπόθεση το Δικαστήριο δεν έχει κρίνει ότι ένα χρηματικού χαρακτήρα εμπόδιο του εμπορίου (με το οποίο εννοώ άμεση χρηματική επιβάρυνση, όχι μέτρα όπως οι έλεγχοι των τιμών, τα οποία μπορούν εμμέσως να εμποδίσουν το εμπόριο) μπορεί να συνιστά μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό. Στην υπόθεση 2/73, υπόθεση Geddo, ECR 1973, σ. 865, το Δικαστήριο δέχτηκε ότι αυτό δεν μπορούσε να συμβεί (βλ. σκέψη 7 της αποφάσεως) και στην υπόθεση 74/76, υπόθεση Iannelli, ECR 1977, σ. 557, το Δικαστήριο έκρινε ότι «... τα εμπόδια που έχουν οικονομικό χαρακτήρα ή ισοδύναμο αποτέλεσμα και καλύπτονται από τα άρθρα 9 έως 16 και 95 της Συνθήκης δεν εμπίπτουν στην απαγόρευση του άρθρου 30».

Κατά τη γνώμη μου, η άποψη ότι ένα οικονομικού χαρακτήρα εμπόδιο του εμπορίου θα μπορούσε να συνιστά μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό θα σήμαινε διαστρέβλωση της εννοίας των λέξεων και παρερμηνεία της δομής της Συνθήκης. Δεν μπορεί εξάλλου να υποστηριχθεί ότι οι έννοιες «δασμοί και φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδυνάμου αποτελέσματος» και «ποσοτικοί περιορισμοί και μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος» πρέπει να περιλαμβάνουν κάθε εμπόδιο του εμπορίου (έτσι ώστε, αν ένα μέτρο δεν υπάγεται στην πρώτη, να πρέπει να υπάγεται στη δεύτερη), διότι, αν ήταν έτσι, πολλές διατάξεις της Συνθήκης (για παράδειγμα, το άρθρο 95) θα ήταν περιττές.

Είμαι, επομένως, της γνώμης ότι στο πέμπτο ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 34 της Συνθήκης δεν εφαρμόζεται στα εμπόδια του εμπορίου που έχουν χρηματικό χαρακτήρα.

Το άρθρο 37 της Συνθήκης και το άρθρο 44 της πράξεως προσχωρήσεως

Θα θυμάστε, κύριοι δικαστές, ότι το άρθρο 44, παράγραφος 1, της πράξεως προσχωρήσεως προβλέπει ότι:

«Τα νέα κράτη μέλη διαρρυθμίζουν προοδευτικώς τα κρατικά μονοπώλια εμπορικού χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 37, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ, κατά τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται ότι στις 31 Δεκεμβρίου 1977 θα αποκλείεται, ως προς τους όρους εφοδιασμού και διαθέσεως, οποιαδήποτε διάκριση μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών.»

Η εναγομένη, όπως αντιλαμβάνομαι, δέχεται — ασφαλώς πρέπει να δέχεται — ότι, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, το άρθρο 37, παράγραφος 1, ίσχυσε άμεσα στην Ιρλανδία μόνο μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1977. Η εναγομένη στηρίζεται, ωστόσο, στο άρθρο 37, παράγραφος 2, το οποίο απαγορεύει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν νέα μέτρα αντίθετα προς τις αρχές της παραγράφου 1 του άρθρου 37. Το άρθρο 37, παράγραφος 2, χωρίς αμφιβολία ίσχυσε άμεσα στα νέα κράτη μέλη από την ημέρα της προσχωρήσεως. Η εναγομένη υποστηρίζει ότι οι ρυθμίσεις στις οποίες προέβη η PBC από 1ης Φεβρουαρίου 1973 ισοδυναμούσαν με θέσπιση τέτοιου νέου μέτρου, κατά παράβαση του άρθρου 37, παράγραφος 2.

Έχοντας υπόψη τον ισχυρισμό αυτό, καθώς και το γεγονός ότι, παρόλο που η αγωγή και η ανταγωγή στην παρούσα υπόθεση αναφέρονται εξ ολοκλήρου σε περιόδους πριν από τις 31 Δεκεμβρίου 1977, η απαίτηση της PBC κατά της εναγομένης είναι διαρκής, το παραπέμπον δικαστήριο διατύπωσε το έκτο ερώτημά του ως εξής:

«6) Έχουν τα άρθρα 37 της Συνθήκης και 44 της πράξεως προσχωρήσεως την έννοια ότι η λειτουργία της ανωτέρω μνημονευομένης νέας οργανώσεως αγοράς ανταποκρίνεται στις υποχρεώσεις που επιβάλλουν τα άρθρα αυτά, α) μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1977 και β) μετά την ημερομηνία αυτή; Αν όχι, μπορεί να απαιτηθεί ο φόρος που καταβάλλεται ως στοιχείο της οργανώσεως για το διάστημα από 1ης Φεβρουαρίου 1973 μέχρι 31ης Δεκεμβρίου 1977 ή μετά την ημερομηνία αυτή;»

Το ερώτημα αυτό έδωσε λαβή στην ανάπτυξη, ενώπιον του Δικαστηρίου, επιχειρημάτων που επικεντρώνονται σε τρία σημεία:

- i) αν η PBC ήταν μονοπώλιο επί του οποίου εφαρμοζόταν το άρθρο 37·
- ii) αν, σε περίπτωση που ήταν έτσι, μπορούσε να λεχθεί ότι λόγω του συστήματος φόρος/δώρο «υπάρχει διάκριση ως προς τους όρους εφοδιασμού και διαθέσεως μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών»· και
- iii) εάν, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, η εναγομένη μπορούσε να επικαλεστεί την προκύπτουσα έτσι παράβαση του άρθρου 37 για οποιοδήποτε χρονικό διάστημα πριν από τις 31 Δεκεμβρίου 1977.

Επί του σημείου i το επιχείρημα της PBC και της Ιρλανδικής Κυβερνήσεως ήταν βασικά ότι, αν και η PBC μπορεί να ήταν μονοπώλιο προ της 1ης Φεβρουαρίου 1973, από την ημέρα αυτή έπαψε να είναι, γιατί δεν ασκούσε πλέον έλεγχο επί της εγχώριας αγοράς και επέτρεπε τις εξαγωγές χωρίς τη μεσολάβησή της (αν και, στην περι-

πτωση των «specials», με τίμημα την απώλεια του δώρου). Το επιχείρημα αυτό είναι ενδιαφέρον, μου φαίνεται όμως ότι αγνοεί το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 37, κατά το οποίο το άρθρο 37 εφαρμόζεται «σε κάθε οργανισμό με τον οποίο κράτος μέλος, νομικά ή πραγματικά, ελέγχει, διευθύνει ή επηρεάζει αισθητά, άμεσα ή έμμεσα, τις εισαγωγές ή τις εξαγωγές μεταξύ των κρατών μελών». Υπό το φως των διαπιστώσεων του παραπέμποντος δικαστηρίου, μου φαίνεται δύσκολο να αρνηθώ ότι η PBC επηρεάζει σημαντικά τις εξαγωγές μπέικον από την Ιρλανδία.

Ένας πιο ριζοσπαστικός ισχυρισμός που προτάθηκε από την Επιτροπή, ήταν ότι το άρθρο 37 δεν εφαρμόζεται καθόλου επί γεωργικού τομέως ο οποίος υπόκειται σε κοινή οργάνωση αγοράς. Προς στήριξη της απόψεως αυτής η Επιτροπή αναφέρθηκε στην υπόθεση 82/71 υπόθεση SAIL, ECR 1972, σελ. 119, και στην υπόθεση Redmond, όπου το Δικαστήριο, αφού τόνισε, στη σκέψη της αποφάσεως την οποία παρέθεσα προηγουμένως, ότι δυνάμει του άρθρου 38, παράγραφος 2, της Συνθήκης οι διατάξεις που έχουν σχέση με την κοινή γεωργική πολιτική έχουν το προβάδισμα, σε περίπτωση διαφορετικής ρυθμίσεως, έναντι άλλων κανόνων που έχουν σχέση με την εγκαθίδρυση της Κοινής Αγοράς, συνέχισε ως εξής:

«Οι ειδικές διατάξεις που καθιερώνουν κοινή οργάνωση των αγορών έχουν επομένως το προβάδισμα, στον οικείο τομέα, έναντι του συστήματος που προβλέπει το άρθρο 37 υπέρ των κρατικών μονοπωλίων εμπορικού χαρακτήρα.

Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να γίνει επίκληση της ειδικής προθεσμίας που προβλέπει το άρθρο 44 της πράξεως προσχωρήσεως προκειμένου να εφαρμοστεί σε εθνικούς κανόνες και στη δραστηριότητα εθνικού

οργανισμού όπως το Board, που αναφέρονται σε τομέα για τον οποίο υπάρχει κοινή οργάνωση αγοράς.

Είναι επομένως αδιάφορο αν το Pigs Marketing Scheme και το Board έχουν χαρακτήρα κρατικού μονοπωλίου κατά την έννοια του άρθρου 37, εφόσον η εφαρμογή της διατάξεως αυτής αποκλείεται εν πάση περιπτώσει από 1ης Φεβρουαρίου 1973 λόγω της επεκτάσεως της κοινής οργάνωσης των αγορών στον τομέα του χοιρείου κρέατος στο Ηνωμένο Βασίλειο.» (Σκέψεις 38 έως 40 της αποφάσεως.)

Δεν συμφωνώ με την ερμηνεία που δίνει η Επιτροπή στο χωρίο αυτό. Κατά τη γνώμη μου, ενόψει ιδίως των συμφραζομένων του, σημαίνει μόνο ότι ένα νέο κράτος μέλος δεν μπορεί να επικαλεστεί το άρθρο 37 της Συνθήκης και το άρθρο 44 της πράξεως προχωρήσεως προκειμένου να απαλλαγεί από την υποχρέωση να δώσει πλήρη ισχύ από 1ης Φεβρουαρίου 1973 στους κανόνες κοινής οργάνωσης της αγοράς για ένα γεωργικό προϊόν. Ωστόσο, τα άρθρα 37 και 44, κατά το μέτρο που μπορούν να συμπληρώσουν τους κανόνες αυτούς, επιβάλλονται στα κράτη μέλη, όσον αφορά τα μονοπώλια, υποχρεώσεις σχετικά με τις οποίες οι κανόνες αυτοί σιωπούν ήδη, διατηρούν, κατά τη γνώμη μου, πλήρως την ισχύ τους.

Επί του σημείου ii η εναγομένη υποστήριξε ενώπιον του παραπέμποντος Δικαστηρίου (παραθέτω από την απόφασή του) ότι το σύστημα φόρος/δώρο δημιούργησε διάκριση «εντός της αγοράς όπου εξαγονται τα εμπορεύματα έναντι ομοίων εμπορευμάτων που διατίθενται στο εμπόριο από τους υπηκόους άλλων κρατών μελών». Ενώπιον του Δικαστηρίου, η εναγομένη υποστήριξε ότι υπήρχε διάκριση κατά την έννοια του άρθρου 37, παράγραφος 1,

«λόγω της μειονεκτικής θέσεως στην οποία βρίσκεται η εναγομένη έναντι των εξαγωγέων που εξάγουν με τη μεσολάβηση της PBC».

Ότι το σύστημα φόρος/δώρο περιέχει, κατά κάποια έννοια, διάκριση, είναι πρόδηλο. Το ερώτημα είναι αν η διάκριση που περιέχει είναι τέτοια ώστε να απαγορεύεται από το άρθρο 37.

Η εναγομένη στηρίχθηκε στην υπόθεση 59/75, υπόθεση Manghera, ECR 1976, σελ. 91, στην οποία το Δικαστήριο δέχτηκε ότι το αποκλειστικό δικαίωμα ενός κρατικού μονοπωλίου να προβαίνει σε εξαγωγές συνιστά διάκριση απαγορευόμενη από το άρθρο 37, παράγραφος 1, διότι εμποδίζει την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων από άλλα κράτη μέλη και έτσι δημιουργεί διάκριση εις βάρος των εξαγωγέων τους. Θα μπορούσε αντιστοίχως να γίνει δεκτό ότι το άρθρο 37, παράγραφος 1, καθιστά επίσης άκυρο το αποκλειστικό δικαίωμα ενός μονοπωλίου να προβαίνει σε εξαγωγές. Η παρούσα υπόθεση, ωστόσο, δεν έχει σχέση με τέτοιο αποκλειστικό δικαίωμα, αλλά με ένα σύστημα το οποίο έχει ως αποτέλεσμα να λειτουργεί αποτρεπτικά, από άποψη οικονομική, επί των εξαγωγών ορισμένων προϊόντων που γίνονται χωρίς τη μεσολάβηση του οργανισμού που θεωρείται ως «μονοπώλιο». Θα μου ήταν δύσκολο να δεχτώ την άποψη της εναγομένης, η οποία υποστήριξε ενώπιον του παραπέμποντος δικαστηρίου, ότι το σύστημα αυτό περιέχει διάκριση εις βάρος των υπηκόων άλλων

κρατών μελών. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι επηρεάζει ως προς αυτούς τον ανταγωνισμό, αλλά η άποψη ότι περιέχει διάκριση εις βάρος τους μου φαίνεται ότι διευρύνει ανεπίτρεπτα την έννοια της λέξεως «διάκριση».

Απομένει το ζήτημα αν το σύστημα περιέχει διάκριση μεταξύ των Ιρλανδών εξαγωγέων κατά τρόπο που να παραβιάζει το άρθρο 37, παράγραφος 1. Ύστερα από κάποιους δισταγμούς, κατέληξα στο συμπέρασμα ότι δεν συντρέχει τέτοια περίπτωση. Αφήνω κατά μέρος το ζήτημα αν το άρθρο 37, παράγραφος 1, έχει καθόλου σχέση με διάκριση μεταξύ υπηκόων ή μεταξύ προϊόντων ενός μόνον κράτους μέλους. Νομίζω ότι το κεντρικό ζήτημα είναι ότι οι «όροι» υπό τους οποίους μπορούν να «διατίθενται» τα προϊόντα που παράγουν οι Ιρλανδοί αλμειυτές μπέικον είναι ίδιοι για όλους αυτούς. Η μόνη διαφορά είναι ότι εάν επιλέξουν να εξάγουν μπέικον ποιότητας «specials» με τη μεσολάβηση της PBC, θα εισπράξουν το δώρο, ενώ αν επιλέξουν να εξάγουν μπέικον ποιότητας «specials» χωρίς τη μεσολάβηση αυτή δεν θα το εισπράξουν. Τη δυνατότητα, όμως, αυτής της επιλογής την έχουν όλοι αδιακρίτως.

Δεχόμενος αυτή την άποψη επί του σημείου ii, μπορώ επί του σημείου iii να πω ότι κατά τη γνώμη μου δεν τίθεται ζήτημα. Μόνο αν γινόταν δεκτό ότι η Ιρλανδία παρέβη το άρθρο 37 θα μπορούσε να γίνει λόγος για το πότε έγινε η παράβαση αυτή.

Είμαι, επομένως, της γνώμης ότι στο έκτο ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι ένα κράτος μέλος δεν παραβιάζει το άρθρο 37 της Συνθήκης όταν οι όροι υπό τους οποίους μπορούν να διατίθενται τα εμπορεύματα είναι οι ίδιοι για όλους τους ενδιαφερομένους.

Το άρθρο 40 της Συνθήκης και η κοινή οργάνωση αγοράς στον τομέα του χοιρείου κρέατος

της αποφάσεως αυτής δίνουν ουσιαστικά την απάντηση στο έβδομο ερώτημα. Το Δικαστήριο δέχτηκε τα εξής:

Το έβδομο ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου έχει ως εξής:

«7) Έχει το άρθρο 40 και ο κανονισμός 2759/75 την έννοια ότι η ανωτέρω μνημονευόμενη οργάνωση αγοράς είναι ασυμβίβαστη προς την κοινή οργάνωση των αγορών στον τομέα του χοιρείου κρέατος και επομένως είναι άκυρη; Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ο φόρος που οφείλεται ως στοιχείο της οργάνωσης μπορεί να εισπραχθεί;»

Ο κανονισμός 2759/75 είναι, όπως θα θυμάστε, εκείνος που κωδικοποίησε τις διατάξεις των προηγούμενων κανονισμών περί κοινής οργάνωσης των αγορών στον τομέα του χοιρείου κρέατος. Θα θυμάστε επίσης ότι το άρθρο 21 του Κανονισμού 2759/75, το οποίο (επαναλαμβάνοντας το άρθρο 21 του Κανονισμού 121/67) προβλέπει ότι τα άρθρα 92 έως 94 της Συνθήκης εφαρμόζονται στην παραγωγή και στο εμπόριο του χοιρείου κρέατος, αρχίζει με τις λέξεις «με την επιφύλαξη αντιθέτων διατάξεων του παρόντος κανονισμού», πράγμα που μου φαίνεται ότι δίνει στις διατάξεις του κανονισμού το προβάδισμα, σε περίπτωση συγκρούσεως με τις διατάξεις των άρθρων 92 ως 94.

Το παραπέμπον δικαστήριο, το οποίο εξέδωσε την απόφασή του στις 30 Ιουνίου 1978, δεν είχε, βεβαίως, υπόψη του την απόφαση του Δικαστηρίου επί της υποθέσεως Redmond, η οποία εκδόθηκε στις 29 Νοεμβρίου 1978. Νομίζω ότι οι σκέψεις 56 έως 59

«Όπως έκρινε το Δικαστήριο με την απόφαση της 18ης Μαΐου 1977 επί της υποθέσεως 111/76, Officier van Justitie κατά Van den Hazel (ECR, 1977 σ. 909), εφόσον η Κοινότητα έχει εκδώσει, σύμφωνα με το άρθρο 40 της Συνθήκης, κανονιστική ρύθμιση σχετικά με τη δημιουργία κοινής οργάνωσης της αγοράς σε ορισμένο τομέα, τα κράτη μέλη έχουν υποχρέωση να απέχουν από τη λήψη κάθε μέτρου το οποίο μπορεί να θίξει την οργάνωση αυτή ή να εισαγάγει εξαιρέσεις.

Προκειμένου να εφαρμοστεί η σκέψη αυτή στην περίπτωση του Pigs Marketing Scheme, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η κοινή οργάνωση στηρίζεται στην αρχή μιας ανοικτής αγοράς, ελεύθερα προσιτής σε κάθε παραγωγό και της οποίας η λειτουργία ρυθμίζεται αποκλειστικά με τα μέσα που προβλέπει η οργάνωση αυτή.

Είναι επομένως ασυμβίβαστη προς τις αρχές τέτοιας οργάνωσης της αγοράς κάθε εθνική διάταξη ή πρακτική ικανή να αλλοιώσει τα ρεύματα εισαγωγής ή εξαγωγής ή να επηρεάσει το σχηματισμό των τιμών στην αγορά, λόγω του ότι δεν επιτρέπεται στους παραγωγούς να προβαίνουν ελεύθερα στις αγορές και τις πωλήσεις εντός του κράτους όπου είναι εγκατεστημένοι ή εντός κάθε άλλου κράτους μέλους, υπό τους όρους που καθορίζουν οι κοινοτικές ρυθμίσεις, και να επωφελοούνται απευθείας των μέτρων παρεμβάσεως και κάθε άλλου μέτρου ρυθμίσεως της αγοράς που προβλέπει η κοινή οργάνωση.

Κάθε ενέργεια αυτού του είδους, η οποία πραγματοποιείται εντός της αγοράς από

οργανισμό που έχει ιδρύσει κράτος μέλος και η οποία δεν είναι σύμφωνη με τις ρυθμίσεις των κοινοτικών κανόνων δεν μπορεί να δικαιολογηθεί με την επιδίωξη ειδικών σκοπών οικονομικής πολιτικής, εθνικού ή τοπικού χαρακτήρα: η κοινή οργάνωση της αγοράς, όπως προκύπτει από την τρίτη αιτιολογική σκέψη του προοιμίου του κανονισμού 2759/75, αποσκοπεί ακριβώς στην πραγματοποίηση τέτοιων σκοπών σε κοινοτική κλίμακα υπό όρους δεκτούς για το σύνολο της Κοινότητας και λαμβανομένων υπόψη των αναγκών όλων των περιοχών της.»

Τα πραγματικά περιστατικά που διαπιστώθηκαν από το παραπέμπον δικαστήριο, ιδίως το γεγονός ότι το σύστημα φόρος/-δώρο εμποδίζει και περιορίζει τις εξαγωγές από την Ιρλανδία εκ μέρους επιχειρήσεων οι οποίες επιθυμούν να εξαγουν χωρίς τη μεσολάβηση της PBC, καθιστούν, νομίζω, σαφές ότι το σύστημα αυτό είναι πράγματι αντίθετο προς την κοινή οργάνωση της αγοράς στον τομέα του χοιρείου κρέατος κατά το ότι εμποδίζει τους Ιρλανδούς παραγωγούς να προβαίνουν ελεύθερα σε πωλήσεις εντός άλλων κρατών μελών. Είμαι, επομένως, της γνώμης ότι το σύστημα αυτό είναι παράνομο.

Θα ήθελα, όμως, αμέσως να τονίσω ότι, κατά τη γνώμη μου, οι άλλες δραστηριότητες της PBC, οι δραστηριότητες προώθησης, το σύστημα ορθολογικής οργανώσεως (για το οποίο ελάχιστα έχουμε ακούσει) και οι δραστηριότητες της ως κεντρικής υπηρεσίας εξαγωγής, κατά το μέτρο που η τελευταία ασκείται επί απολύτως προαιρετικής βάσεως, δεν φαίνονται ασυμβίβαστες προς την κοινή οργάνωση της αγοράς, αν και υπόκεινται σε εξέταση από την Επιτροπή κατά τα άρθρα 92 και 93 (βλ. υπόθεση 2/73, υπόθεση Geddo, ECR 1973, σ. 865). Επομένως, κατά τη γνώμη μου, μόνο το μέρος του

φόρου που προορίζεται για τη χρηματοδότηση του δώρου είναι παράνομο από την άποψη που εξετάζεται εν προκειμένω.

Από την άποψη αυτή, δεν θεωρώ αναγκαίο να εξεταστεί αν το δώρο είναι αυτό καθαυτό ασυμβίβαστο προς την κοινή οργάνωση της αγοράς, αν και η Επιτροπή ανέφερε μερικούς πολύ πειστικούς λόγους υπέρ αυτού. Η βασική πλημμέλεια βρίσκεται εδώ στο συνδυασμό του φόρου και του δώρου.

Τονίστηκε εκ μέρους της PBC ότι τα μέτρα παρεμβάσεως που προβλέπει η κοινή οργάνωση των αγορών (ενίσχυση για ιδιωτική αποθεματοποίηση και αγορά εκ μέρους οργανισμών παρεμβάσεως) εφαρμόζονται μόνο σε νοπιά ή κατεψυγμένα σφάγια, ημισφάγια, χοίρειο στήθος και άτηκτο χοίρειο λίπος (βλ. άρθρο 3 του κανονισμού 2759/75) και έτσι δεν βοηθούν τη βιομηχανία μπέικον. Αυτό, όμως, δεν ενδιαφέρει εν προκειμένω, αν και μπορεί να σημαίνει ότι το πεδίο εφαρμογής αυτών των μέτρων παρεμβάσεως πρέπει κατά κάποιο τρόπο να διευρυνθεί (πράγμα που είναι ζήτημα πολιτικής). Αυτό που ενδιαφέρει είναι ότι, όπως είναι γνωστό, το μπέικον είναι προϊόν στο οποίο εφαρμόζεται η κοινή οργάνωση των αγορών (βλ. άρθρο 1 του κανονισμού).

Είναι επίσης, κατά τη γνώμη μου, άνευ σημασίας το ότι, όπως δέχτηκε το παραπέμπον δικαστήριο και υπογράμμισε ειδικά ενώπιον του Δικαστηρίου η Ιρλανδική Κυβέρνηση, η βιομηχανία μπέικον και το μερίδιό της στη βρετανική αγορά είναι τόσο μικρά ώστε οι δραστηριότητες της PBC να μην έχουν αξιόλογη επίδραση επί των τιμών. Ελλείψει ρητής εξαιρέσεως, οι κανόνες της κοινής οργανώσεως της αγοράς πρέπει να εφαρμόζονται ομοίμορφα σε όλα τα κράτη μέλη.

Είμαι επομένως της γνώμης ότι στο έβδομο ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι οι διατάξεις των κανονισμών περί κοινής οργανώσεως των αγορών στον τομέα του χοιρείου κρέατος καθιστούν παράνομο κάθε σύστημα που δημιουργείται από το νόμο ή κατά το νόμο κράτους μέλους, το οποίο εμποδίζει ή περιορίζει την ελευθερία των παραγωγών προϊόντων που υπάγονται στην οργάνωση αυτή να πωλούν τέτοια προϊόντα οπουδήποτε εντός της Κοινής Αγοράς, με αποτέλεσμα η υποχρέωση πληρωμής οποιουδήποτε φόρου που επιβάλλει ο νόμος αυτός να μη μπορεί να αναγνωρισθεί από εθνικό δικαστήριο κατά το μέτρο που αποτελεί μέρος του συστήματος.

Το άρθρο 85 της Συνθήκης

Το όγδοο ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου έχει ως εξής:

«8) Έχει το άρθρο 85 την έννοια ότι η προαναφερθείσα συμφωνία δυνάμει της οποίας η οργάνωση αγοράς εφαρμόστηκε από 1ης Φεβρουαρίου 1973, παραβιάζει το άρθρο αυτό λόγω του ότι εμποδίζει ή περιορίζει τις εξαγωγές που πραγματοποιούν ορισμένες επιχειρήσεις χωρίς ανάμιξη της κεντρικής υπηρεσίας ρυθμίσεως της αγοράς ή λόγω του ότι ορισμένες εξαγωγές επιδοτούνται κατόπιν αυτής της συμφωνίας; Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως μπορεί να εισπραχθεί ο φόρος που οφείλεται ως στοιχείο της οργανώσεως;»

Μου φαίνεται ότι, αν επρόκειτο για προϊόν μη γεωργικό, θα μπορούσε κάλλιστα να υποστηριχθεί ότι ένα σύστημα φόρος/δώρο όπως αυτό που εφάρμοσε η ΡΒΚ σε συμφωνία με τους Ιρλανδούς αλμειντές μπέικον προσκρούει στο άρθρο 85 του οποίου το πεδίο εφαρμογής έχει διευρυνθεί από το άρθρο 90 της Συνθήκης. Όσον αφορά, όμως, το μπέικον, εφαρμόζεται το άρθρο 42 της Συνθήκης και, όπως φαίνεται, η μόνη πρά-

ξη του Συμβουλίου δυνάμει της οποίας εφαρμόζεται σ' αυτόν τον τομέα του εμπορίου το άρθρο 85 είναι ο κανονισμός 26 της 4ης Απριλίου 1962.

Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης δεν εφαρμόζεται στις συμφωνίες, αποφάσεις και πρακτικές που «είναι απαραίτητες για την πραγματοποίηση των αναφερομένων στο άρθρο 39 της Συνθήκης στόχων». Με τις επόμενες παραγράφους του άρθρου 2, προβλέπεται διαδικασία κατά την οποία «η Επιτροπή, υπό την επιφύλαξη του ελέγχου του Δικαστηρίου, έχει αποκλειστική αρμοδιότητα... να διαπιστώνει με δημοσιευόμενη απόφαση, ποιες συμφωνίες, αποφάσεις και πρακτικές πληρούν τους όρους που προβλέπονται στην παράγραφο 1».

Το αποτέλεσμα είναι, κατά τη γνώμη μου, ότι το άρθρο 85 όπως εφαρμόζεται από τον κανονισμό 26 δεν επάγεται άμεσα αποτελέσματα και δεν μπορεί να γίνει επίκλησή του ενώπιον εθνικού δικαστηρίου μέχρι να εκδώσει σχετικά απόφαση η Επιτροπή κατά το άρθρο 2. Έτσι αντιλαμβάνομαι τον ισχυρισμό που διατύπωσε η Επιτροπή σε απάντηση ερωτήσεώς μου κατά την επ' ακροατηρίου διαδικασία.

Επομένως, είμαι της γνώμης ότι στο όγδοο ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι προκειμένου περί προϊόντος επί του οποίου εφαρμόζεται το άρθρο 42 της Συνθήκης και επί της παραγωγής και εμπορίας του οποίου δεν προβλέπεται εφαρμογή του άρθρου 85 από άλλη πράξη του Συμβουλίου εκτός του κανονισμού 26, δεν μπορεί να γίνει επίκληση του τελευταίου αυτού άρθρου ενώπιον εθνικού δικαστηρίου εφόσον δεν έχει εκδοθεί σχετικά απόφαση της Επιτροπής κατά το άρθρο 2 του κανονισμού αυτού.

Το άρθρο 86 της Συνθήκης

Νομίζω ότι δεν χρειάζεται να αναγνώσω το ένατο ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου, το οποίο αναφέρεται στο άρθρο 86 της Συνθήκης.

Η PBC, η Ιρλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή επικαλέστηκαν, ως σύντομη απάντηση στο ερώτημα αυτό, την κρίση του Δικαστηρίου επί της υποθέσεως 2/73, υπόθεση Geddo, ECR 1973, σελ. 865, κατά την οποία «το άρθρο 86 της Συνθήκης δεν εφαρμόζεται επί φορολογικής επιβαρύνσεως που έχει σκοπό τη χρηματοδότηση εθνικών ενισχύσεων». Αυτή δεν είναι, κατά τη γνώμη μου, πλήρης απάντηση.

Πλήρης απάντηση δεν μπορεί, κατά τη γνώμη μου, να αναζητηθεί ούτε στο γεγονός ότι η PBC είναι δημόσιος οργανισμός, διότι το άρθρο 90 της Συνθήκης πράγματι επεκτείνει τη ρύθμιση του άρθρου 86 σε τέτοιου είδους οργανισμούς. Ούτε στο άρθρο 42 της Συνθήκης πρέπει να αναζητηθεί, διότι, κατά τον κανονισμό 26, το άρθρο 86 εφαρμόζεται στον εν λόγω τομέα χωρίς κανένα περιορισμό.

Είμαι της γνώμης, επομένως, ότι στο ένατο ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 86 δεν εφαρμόζεται σε περι-

Νομίζω ότι η απάντηση βρίσκεται στο γεγονός ότι η PBC δεν κατέχει «δεσπόζουσα θέση εντός της Κοινής Αγοράς ή σημαντικού τμήματός της». Η PBC είναι απλώς ένας οργανισμός στον οποίο η νομοθεσία ενός κράτους μέλους και η πλειοψηφία των παραγωγών ορισμένου είδους προϊόντων στο κράτος μέλος αυτό έχουν από κοινού απονείμει ορισμένες εξουσίες. Είναι προφανές ότι η PBC δεν κατέχει «δεσπόζουσα θέση» εντός της Κοινής Αγοράς, θεωρουμένης στο σύνολό της. Ούτε είναι εύκολο, βάσει των πραγματικών περιστατικών που δέχτηκε το παραπέμπον δικαστήριο, να προσδιοριστεί ένα μέρος της Κοινής Αγοράς εντός του οποίου δεσπόζει. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ύπαρξη των εξουσιών αυτών τοποθετεί την PBC σε δεσπόζουσα θέση στο χώρο του εξαγωγικού εμπορίου ιρλανδικού μπέικον στη Μεγάλη Βρετανία: δεν μου φαίνεται όμως ότι ένα συγκεκριμένο εμπορικό ρεύμα συνιστά «τμήμα» της Κοινής Αγοράς κατά την έννοια του άρθρου 86.

Αν υποθεθεί, ωστόσο, αντίθετα προς την άποψή μου, ότι η PBC κατέχει δεσπόζουσα θέση εντός σημαντικού τμήματός της Κοινής Αγοράς, δεν υπάρχει καμιά ένδειξη περί καταχρήσεως της θέσεως αυτής. Απλώς άσκησε νομιμότητα τις εξουσίες που της απένειμαν η ιρλανδική νομοθεσία και οι ιρλανδοί αλμειντές μπέικον.

πτωση που ένας οργανισμός δημοσίου δικαίου κατέχει δεσπόζουσα θέση μόνο στο εξαγωγικό εμπόριο συγκεκριμένου κράτους μέλους και ασκεί, χωρίς κατάχρηση, τις εξουσίες που του έχουν απονεμηθεί για τη διεξαγωγή του εμπορίου αυτού.

Η ανταγωγή

Αν οι απόψεις μου είναι ορθές όσον αφορά την απάντηση που πρέπει να δοθεί στο πρώτο και στο έβδομο ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου, είναι προφανές ότι η ενάγουσα δεν θα υποχρεωθεί να πληρώσει, τουλάχιστον εν μέρει, το φόρο. Ανακύπτει τότε ζήτημα όσον αφορά την ανταγωγή της. Το ζήτημα αυτό αποτελεί αντικείμενο του δεκάτου και τελευταίου ερωτήματος του παραπέμποντος δικαστηρίου, το οποίο έχει ως εξής:

«10) Αν ο ανωτέρω μνημονευόμενος φόρος δεν οφείλεται νομίμως βάσει του κοινοτικού δικαίου, οφείλει το εθνικό δικαστήριο, κατά την εκδίκαση αγωγής περί επιστροφής του φόρου, να εφαρμόσει τις αρχές του εθνικού δικαίου ή τις αρχές του κοινοτικού δικαίου; Εάν είναι εφαρμοστέο το κοινοτικό δίκαιο, επιτρέπουν οι αρχές του να γίνει δεκτή αγωγή περί επιστροφής πράγματι καταβληθέντων ποσών, με ή χωρίς αφαίρεση του δώρου που έχει λάβει η εναγομένη;»

Το παραπέμπον δικαστήριο εξήγησε ότι κατέληξε στο συμπέρασμα ότι αν έπρεπε εν προκειμένω να εφαρμόσει τις αρχές του ιρλανδικού δικαίου, η ανταγωγή της εναγομένης θα απορριπτόταν, διότι, όπως είπε:

«Το δικαστήριο έχει την πεποίθηση ότι η εναγομένη κατέβαλε τα ποσά δυνάμει συμ-

φωνίας (στη σύναψη της οποίας είχε λάβει μέρος) κατά την οποία η PBC θα συνέχιζε να ενεργεί ως κεντρική υπηρεσία εμπορίας και να ασκεί τις νόμιμες εξουσίες προς επιβολή του φόρου. Εάν τώρα επιθυμεί να αποσύρει τη συναίνεσή της από τη συμφωνία είναι ελεύθερη να το πράξει, δεν μπορεί όμως να απαιτήσει την επιστροφή των ποσών που κατέβαλε δυνάμει αυτής.»

Κατά τη γνώμη μου, εάν και κατά το μέτρο που το κοινοτικό δίκαιο καθιστά το φόρο παράνομο, καθιστά άκυρες όχι μόνο τις διατάξεις του νόμου που τον επιβάλλουν αλλά και κάθε συμφωνία δυνάμει της οποίας καταβάλλεται. Κατά το μέτρο αυτό, τουλάχιστον, μου φαίνεται ότι το κοινοτικό δίκαιο πρέπει, εδώ, να υπερισχύσει του ιρλανδικού δικαίου, διότι, όπως υπογράμμισε το Δικαστήριο στην υπόθεση 33/76, Rewe κατά Landwirtschaftskammer Saarland, ECR 1976, σελ. 1989 (σκέψη 5 της αποφάσεως) και στην υπόθεση 45/76, Comet κατά Produktschap voor Siergewassen, EYP 1976, σελ. 2043 (σκέψη αριθ. 16 της αποφάσεως), οι κανόνες του εθνικού δικαίου δεν πρέπει να καθιστούν αδύνατη για τους ιδιώτες την άσκηση των δικαιωμάτων που τους απονέμει το κοινοτικό δίκαιο, τα οποία τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να προστατεύουν και, όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας Reischl στην υπόθεση 77/76, Guccchi κατά Avez, ECR 1977, σ. 987, στη σελίδα 1020, όταν ένας φόρος έχει επιβληθεί κατά παράβαση του κοινοτικού δικαίου, το ποσό του πρέπει κανονικά να επιστραφεί.

Η έκταση, ωστόσο, της θεραπείας είναι ζήτημα εθνικού δικαίου.

δικαστηρίων σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που προβλέπουν οι εθνικοί κανόνες» (βλ. επίσης την απόφαση επί της υποθέσεως Comet, σκέψεις 12, 13 και 15).

Στην υπόθεση Rewe, ECR 1976, σελ. 1997-1998, το Δικαστήριο δέχτηκε τα εξής:

«Κατ' εφαρμογή της αρχής της συνεργασίας που διατυπώνεται στο άρθρο 5 της Συνθήκης, η εξασφάλιση της έννομης προστασίας των πολιτών, η οποία πηγάζει από την άμεση ισχύ των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου, είναι έργο των εθνικών δικαστηρίων.

Εναπόκειται επομένως στο εθνικό δίκαιο να προσδιορίσει αν η αγωγή περί επιστροφής αποκλείεται (βλ. υποθέσεις Rewe και Comet)· αν, εφόσον διατάχθηκε η επιστροφή, οφείλονται τόκοι (βλ. υπόθεση 6/60 Humblet κατά Βασιλείου του Βελγίου, ECR 1960, σελ. 559 και παράβαλε υπόθεση 26/74, Roquette κατά Επιτροπής, ECR 1976, σελ. 677)· και, σε περίπτωση φόρου που προσκρούει στο άρθρο 95 της Συνθήκης, αν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο δικαιούται να αναζητήσει το συνολικό ποσό του καταβληθέντος φόρου ή μόνο το παρανόμως καταβληθέν υπερβάλλον (βλ. υπόθεση 74/76, υπόθεση Iannelli, ECR 1977, σελ. 557 και την προγενέστερη νομολογία που αναφέρω στις προτάσεις μου επί της υποθέσεως αυτής, στη σελ. 592).

Κατά συνέπεια, ελλείπει κοινοτικών κανόνων ως προς το ζήτημα αυτό, εναπόκειται στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους να ορίσει τα αρμόδια δικαστήρια και να προσδιορίσει τις διαδικαστικές προϋποθέσεις των ενδίκων βοηθημάτων που προορίζονται για την εξασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων που έχουν οι πολίτες λόγω της αμέσου ισχύος του κοινοτικού δικαίου, εξυπακουμένου ότι οι προϋποθέσεις αυτές δεν μπορεί να είναι λιγότερο ευνοϊκές από τις προβλεπόμενες για παράμοια ένδικα βοηθήματα εσωτερικού χαρακτήρα.

Κατά τη γνώμη μου, επομένως, το ζήτημα αν πρέπει όλα τα ποσά που έλαβε η εναγομένη ως δάρο ή μέρος τους να συμψηφιστούν προς επιστροφή φόρου η οποία ενδεχομένως θα διαταχθεί υπέρ της εναγομένης πρέπει εν προκειμένω να κριθεί κατά το ιρλανδικό δίκαιο.

Ελλείπει μέτρων εναρμονίσεως, τα δικαιώματα που απονέμει το κοινοτικό δίκαιο πρέπει να ασκούνται ενώπιον των εθνικών

Είμαι, επομένως, της γνώμης ότι στο δέκατο ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου πρέπει να δοθεί η ακόλουθη απάντηση:

α) Όταν η επιβολή φόρου είναι παράνομη σύμφωνα με διάταξη του κοινοτικού δικαίου, η παρανομία αυτή εκτείνεται σε κάθε συμφωνία βάσει της οποίας επιβάλλεται ο φόρος.

β) Όταν ένας φόρος έχει επιβληθεί κατά παράβαση του κοινοτικού δικαίου, πρέπει κανονικά να επιστρέφεται, η έκταση όμως της θεραπείας που μπορεί να διατάξει προς το σκοπό αυτό το εθνικό δικαστήριο, συμπεριλαμβανομένου κάθε ζητήματος σχετικά με τον συμψηφισμό ποσών τα οποία έλαβε παράνομως το ενδιαφερόμενο πρόσωπο, πρέπει να προσδιορίζεται σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο του δικαστηρίου αυτού.